

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

PRÁVNÍ POSTAVENÍ UŽIVATELŮ V PROCESU TRANSFORMACE SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

Mgr. Zuzana Durajová
Mgr. Barbora Rittichová
Brno 2011

Obsah

ÚVOD	4
1. PRÁVNÍ JEDNÁNÍ ČLOVĚKA	6
1.1. ZPŮSOBILOST K PRÁVŮM A POVINNOSTEM	6
1.2. ZPŮSOBILOST K PRÁVNÍM ÚKONŮM	8
1.2.1. CO JE TO PRÁVNÍ ÚKON?	9
1.2.2. NEPLATNOST PRÁVNÍHO ÚKONU	11
1.2.3. POSTAVENÍ OSOB S OMEZENOU SCHOPNOSTÍ PRÁVNÍHO JEDNÁNÍ	15
1.2.4. ŘÍZENÍ O ZPŮSOBILOSTI K PRÁVNÍM ÚKONŮM	19
1. 3. DELIKTNÍ ZPŮSOBILOST	23
1.3.1 ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU	24
1.3.2 TRESTNÍ ODPOVĚDNOST	25
1.3.3 JINÉ DRUHY ODPOVĚDNOSTI	25
2. SYSTÉMY ROZHODOVÁNÍ DOSLĚLÝCH S OMEZENOU SCHOPNOSTÍ PRÁVNÍHO JEDNÁNÍ	27
2.1. SYSTÉM NÁHRADNÍHO ROZHODOVÁNÍ	29
2.1.1. DRUHY ZASTOUPENÍ	29
2.1.2. OPATROVNICTVÍ	33
2.2. SYSTÉM PODPOROVANÉHO ROZHODOVÁNÍ	39
2.2.1 ZÁKLADNÍ PRINCIPY	40
2.2.2 PODPORA PODLE ZÁKONA O SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH	42
2.2.4 PODPOROVANÉ ROZHODOVÁNÍ V ČR	42
3. PROBLÉMY PŘI UPLATŇOVÁNÍ ZPŮSOBILOSTI K PRÁVNÍM ÚKONŮM A NÁVRHY JEJICH ŘEŠENÍ	44
3.1. PROBLÉMY SOUVISEJÍCÍ S ŘÍZENÍM O ZPŮSOBILOSTI K PRÁVNÍM ÚKONŮM	45
3.2. PROBLÉMY SOUVISEJÍCÍ S VÝKONEM OPATROVNICTVÍ	49
3.3. PROBLÉMY PŘI NAKLÁDÁNÍ S MAJETKEM	52
3.4. NĚKTERÉ SPECIFICKÉ OBLASTI JEDNÁNÍ ČLOVĚKA	54

SHRNUTÍ	57
VZORY SMLUV A PODÁNÍ	61
PLNÁ MOC	62
NÁVRH NA VYSLOVENÍ NEPLATNOSTI PRÁVNÍHO ÚKONU	63
ŽÁDOST O INFORMACE O STAVU ŘÍZENÍ	64
ODVOLÁNÍ PROTI ROZHODNUTÍ O ZBAVENÍ/OMEZENÍ ZPŮSOBILOSTI K PRÁVNÍM ÚKONŮM	65
ŽÁDOST O PROMINUTÍ ZMEŠKÁNÍ LHŮTY	66
NÁVRH NA NAVRÁCENÍ ZPŮSOBILOSTI K PRÁVNÍM ÚKONŮM	67
STÍŽNOST NA OPATROVNÍKA	68
NÁVRH NA ZMĚNU OPATROVNÍKA	69
NÁVRH NA POVOLENÍ UZAVŘÍT MANŽELSTVÍ	70
NÁVRH NA URČENÍ LHŮTY K PROVEDENÍ PROCESNÍHO ÚKONU	71
STÍŽNOST NA PRŮTAHY V ŘÍZENÍ	72
UPLATNĚNÍ NÁROKU NA NÁHRADU IMATERIÁLNÍ ÚJMY	73
TRESTNÍ OZNÁMENÍ	74
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	75

ÚVOD

Téměř všechny činnosti, které člověk v životě provádí, jsou regulovány právním řádem. Dokonce i některé ryze soukromé záležitosti, jakými je výchova dětí nebo uzavření manželství, se řídí pravidly, které stanovuje právo. Člověk koná právní úkony denně, od těch jednoduchých, jakým je nákup ranních novin, až po ty složité, jakým může být například prodej podniku. Právnímu jednání se nevyhnou ani lidé s postižením. Zejména při využívání sociálních služeb mají možnost smlouvu o poskytování služeb uzavřít, ale ji i jednostranně zrušit, v případě, že s jejím plněním nejsou spokojeni. Zákon přiznává každému člověku práva (například právo na práci), ale již ne způsobilost tyto práva realizovat prostřednictvím právních úkonů (například k uzavření pracovní smlouvy). Pro nezávislý život člověka v komunitě je však možnost právně jednat samostatně nebo s podporou nezbytností. Tento materiál se pokouší nastítnit situaci týkající se právního jednání lidí s postižením z pohledu současné i navrhované legislativy a také navrhnout některá řešení pro zajištění optimálního právního postavení klientů v čase transformace rezidenčních zařízení sociálních služeb.

Tato práce byla zpracována na základě zakázky Ministerstva práce a sociálních věcí, kterou získala Liga lidských práv, název zakázky "Zpracování analýzy a metodického materiálu a lektorování na seminářích k vybraným aspektům procesu transformace." Zakázka je součástí individuálního projektu „Podpora transformace sociálních služeb“ hrazeného z prostředků Evropského sociálního fondu, Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a Státního rozpočtu České republiky. Realizátorem projektu Podpora transformace sociálních služeb je Odbor sociálních služeb a sociálního začleňování MPSV.

Autorky této práce by chtěly poděkovat svým kolegům, jmenovitě Marošovi Matiaškovi a Denise Slašťanové za jejich přínosné komentáře a pomoc při zpracování práce. Velkým zdrojem inspirace pro nás také byli poskytovatelé sociálních služeb, se kterými jsme měly tu čest se seznámit v průběhu seminářů probíhajících v rámci této zakázky, za to, že se s námi podělili o jejich cenné zkušenosti z praxe, jim také děkujeme. Neméně si také vážíme lidí s postižením,

našich klientů i ostatních, se kterými jsme měli tu čest se setkat a kteří byli ochotni se s námi podělit o jejich problémy při uplatňování způsobilosti k právním úkonům.

1. PRÁVNÍ JEDNÁNÍ ČLOVĚKA

Člověk činí v průběhu života mnoho úkonů, ne všechny se však dají považovat za platné právní úkony. Proto, aby však bylo jednání člověka jednáním právním, musí být splněny určité nevyhnutné předpoklady, které pro právní jednání zákon nařizuje a které se zejména týkají osobnosti aktéra právního jednání. Osoba, jenž právní úkon činí zejména musí mít způsobilost k právům a povinnostem. Zkoumání způsobilosti k právním úkonům u lidí nečiní velké problémy, jelikož fyzické osoby ji požívají od narození až do okamžiku smrti. Jinak je to již však se způsobilostí k právním úkonům, kterou postrádají některé specifické skupiny lidí, konkrétně děti a lidé s omezenou schopností právního jednání. Třetí složkou způsobilosti je způsobilost k protiprávním úkonům, tedy způsobilost k odpovědnosti.

1.1. ZPŮSOBILOST K PRÁVŮM A POVINNOSTEM

Způsobilost k právům a povinnostem, nebo-li právní subjektivita, je základním předpokladem pro veškeré právní jednání. Každý člověk je nadán způsobilostí k právům a povinnostem, která nemůže být zásahem jiného omezena. Každý je tak způsobilý například mít právo na život, na majetek, ochranu soukromí. Kromě lidí, tedy fyzických osob, se způsobilost k právům a povinnostem týká také osob právnických. Jak vyplývá z jejich názvu, právnické osoby jsou osoby uměle vytvořené právem, tedy jsou to určité další subjekty, jímž právo přiznává způsobilost k právům a povinnostem. I když například i při poskytování sociálních služeb můžeme narazit na otázku právní subjektivity právních osob (například zařízení sociálních služeb), v této práci se dále věnujeme způsobilosti fyzických osob (zejména pak konkrétně klientů sociálních služeb).¹

Způsobilost mít práva a povinnosti je u fyzických osob spojena s biologickým cyklem života, proto zásadní okamžiky, jako její vznik a zánik, odpovídají přírodním zákonům. Člověk je obecně nositelem práv a povinností od okamžiku narození².

---

¹ K otázce postavení právnických osob viz § 18 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku, § 56 a násl. zákona č. 513/1991 Sb., Obchodního zákoníku a další.

² Viz § 7 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

Výjimkou je jen případ, kdy právo přiznává způsobilost k právům a povinnostem i počatému dítěti, za podmínky, že se narodí živé. Dítě například může již před dosažením zletilosti vstupovat do určitých právních vztahů, může být například dědicem nebo vlastnit majetek. Kromě způsobilosti k právům obsahuje právní subjektivita i způsobilost k povinnostem, ať už obecným (například povinnost prevenční³), nebo specifickým. Speciálně je právní subjektivita upravena pro pracovněprávní vztahy, kde zákon přiznává způsobilost fyzické osoby jako zaměstnance mít v pracovněprávních vztazích práva a povinnosti vzniká dnem, kdy fyzická osoba dosáhne 15 let věku.⁴

Zánik právní subjektivity nastává okamžikem smrti. Zákonným okamžikem smrti je údaj stanovený v úmrtním listu člověka. V životě ovšem mohou nastat i nepředvídané situace, a to takové, kdy smrt nelze prokázat ohledáním těla. V takovém případě musí osobu prohlásit za mrtvou soud.⁵ Okamžikem smrti člověk svoji právní subjektivitu ztrácí, nemůže například po smrti uzavřít smlouvu, ani nemá povinnost splácet dluhy.

Omezení právní subjektivity není možné. Soud, ani jiný státní orgán nemůže osobu omezit na způsobilosti k právům a povinnostem, ani ji této způsobilosti zbavit.⁶ V případě, že by například soud vydal rozsudek o tom, že se člověk omezuje ve způsobilosti k právům, tento by byl absolutně neplatný pro rozpor se zákonem⁷.

V návrhu nového Občanského zákoníku je místo způsobilosti k právům a povinnostem používán nově termín „právní osobnost.“ Návrh také, na rozdíl od současného znění zákona, výslovně stanovuje, že se nikdo nesmí vzdát své právní osobnosti a pokud by tak učinil, nepřihlédlo by se k tomu.

³ Viz § 415 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

⁴ Viz § 6 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb. Zákoníku práce.

⁵ Například v případě, že ostatky zemřelého nelze s určitostí identifikovat nebo pokud se jedná o prohlášení osoby nezvěstného za mrtvého. Více podrobností o tom, jak probíhá řízení o prohlášení za mrtvého viz § 195 a násl. zákona č. 99/1963 Sb., Občanského soudního řádu.

⁶ Způsobilost k právům a povinnostem je neomezená a neomezitelná, jak tvrdí JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář., 6. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001, s. 76.

⁷ Viz § 39 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

1.2. ZPŮSOBILOST K PRÁVNÍM ÚKONŮM

Způsobilost k právním úkonům představuje další podmínku pro právní jednání člověka. Prostřednictvím právních úkonů člověk aktivně svoje práva vykonává (například kupní smlouvou realizuje člověk svoje právo na vlastnictví), nebo brání (například žalobou u soudu). Člověk mající způsobilost k právním úkonům může vlastním jednáním nabývat práva nebo na sebe brát povinnosti.⁸ Právní řád způsobilost k právním úkonům, na rozdíl od právní subjektivity (viz kapitola 1.1.) nepřiznává všem fyzickým osobám, ale stanovuje podmínky, za kterých osoby způsobilost k právním úkonům mohou nabýt, případně pozbyt (viz níže). Přiznání plné způsobilosti k právním úkonům je základním předpokladem pro vstupování do většiny právních vztahů a pro činění většiny platných právních úkonů. Člověk, jenž nemá plnou způsobilost k právním úkonům, nemůže za sebe jednat, nemůže se rozhodovat samostatně a činit právní úkony na základě svojí vlastní svobodné vůle. V takovém případě do právních jednání, kterého je stranou, vstupují jiné osoby, které můžou někdy rozhodovat i proti jeho vůli.

Plnou způsobilost k právním úkonům nabývá obecně člověk zletilostí⁹. Zletilosti se nabývá dosažením osmnáctého roku věku¹⁰, případně před tímto datem sňatkem¹¹. Takový sňatek je možný již od 16 let, ale aby mohl být uzavřen řádně, je třeba k němu mít povolení soudu¹². Pokud by bylo takové manželství ukončeno z důvodu úmrtí jednoho z manželů či rozvodu, zletilost by, u manžela mladšího 18 let, zůstala zachována. U některých typů právního jednání je člověk zákonem považován za plně způsobilého i před dosažením 18. roku¹³.

Stanovená hranice 18 let je hranicí uměle vytvořenou zákonem. Vychází z předpokladu, že v tomto věku bude již osoba dostatečně vyspělá na to, aby mohla uzavírat veškeré právní úkony. V lidském životě může být ovšem rozumová

⁸ Viz § 8 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

⁹ Viz § 8 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

¹⁰ Tedy okamžikem 00:00 hod. dne, který svým číslem a měsícem odpovídá dni, kdy se před 18 lety narodil.

¹¹ Viz § 8 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

¹² Speciální řízení o povolení k sňatku upravuje § 194 zákona č. 99/1963 Sb., Občanského soudního řádu.

¹³ Například, jak již bylo výše zmíněno, způsobilost být zaměstnancem (tedy právní subjektivitu i způsobilost k právním úkonům v pracovněprávní oblasti) podle § 6 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., Zákoníku práce má člověk dosažením 15. roku věku.

vypělost v daném věku různá. (Na tuto situaci, tedy nedostatečnou vypělost jedince i přes dosažení stanoveného věku, pamatuje například i trestní právo, když uvádí jako polehčující okolnost spáchání činu ve věku blízkém věku mladistvých.¹⁴ Osoba tedy přesto, že již je zletilá a má plně odpovídat za své jednání, je posuzována s přihlédnutím k ještě nedávnému věku mladistvých.)

Od zákonem přiznané způsobilosti k právním úkonům je třeba oddělit tzv. **faktickou způsobilost k právním úkonům**. Jak naznačuje název, tento typ způsobilosti reflektuje faktický, čili reální stav a schopnosti člověka. Na rozdíl od *de iure* způsobilosti (tedy způsobilosti podle práva), faktická způsobilost k právním úkonům se může měnit kdykoliv v čase podle aktuálních schopností člověka nebo konkrétních okolností právního jednání (například v rodinném prostředí se člověk může rozhodovat jednodušeji, než v přítomnosti cizích lidí). Český právní řád rozeznává faktickou způsobilost k právním úkonům jen v případech neplatnosti právních úkonů činěných v duševní poruše¹⁵, nebo činěných nezletilými¹⁶ (podrobněji se neplatnosti právních úkonů věnujeme v kapitole **1.2.2**)

Návrh nového Občanského zákoníku přináší do právního řádu opět termín „svěprávnost“. Tímto pojmem byla označována způsobilost k právním úkonům před přijetím současného Občanského zákoníku. I dnes se v praxi hojně využívá, bohužel zejména v pejorativním smyslu. Proto autoři tohto textu nadále požívají pojem „způsobilost k právním úkonům“.

Ne všechno jednání člověka lze však zařadit do právního jednání, nebo-li mezi právní úkony. Zákon přesně vymezuje, jaké jsou podmínky pro to, aby určité jednání bylo platným právním úkonem (viz níže).

1.2.1. CO JE TO PRÁVNÍ ÚKON?

Zákon definuje právní úkon jako každý „*projev vůle směřující ke vzniku, změně nebo zániku těch práv a povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují*“¹⁷. Součástí právního úkonu musí být tedy zejména tři **prvky**, existence vůle, neboli

¹⁴ Viz § 41 písm. f) zákona č. 40/2009 Sb., Trestního zákoníku.

¹⁵ Viz § 38 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

¹⁶ Viz § 38 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

¹⁷ Viz § 34 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

přání právní úkon vykonat, projev této vůle v zákonem předepsané formě a existence určitého právního rámce, který spojuje s úkonem určité účinky. **Vůle a její projev** musí být zejména skutečná, tedy člověk, který činí úkon, musí skutečně chtít tento úkon učinit a také ho skutečně učinit. Vůle dále musí být svobodná, tedy například úkon učiněný pod pohrůzkou platným právním úkonem nebude¹⁸. Projev vůle musí být vážný (nemůže jít například o přijetí návrhu „z žertu“), určitý a dostatečně srozumitelný. Pokud vůle nebo její projev některý z těchto prvků nenaplní, bude právní úkon neplatný¹⁹ (k neplatnosti právních úkonů viz níže). Dalším zákonem předepsaným prvkem právního úkonu je to, že **právní řád s konkrétním jednáním spojuje vznik práv a povinností**. Musí tedy jít o takový právní úkon, jenž právní řád zná, může se jednat o právní úkon, který je upraven přímo zákonem (například smlouva o nájmu bytu²⁰) nebo takový, který je zákonem povolen (běžně půjde o tzv. nepojmenované smlouvy²¹). Pokud by se jednalo o projev, který by byl v rozporu s právními normami, nebo přímo zakázán, jednalo by se o protiprávní úkon (více o protiprávních úkonech se dočtete v kapitole **1. 3.**

Důležitou otázkou je i **forma právního úkonu**. Podle počtu aktérů, kterým jsou přiznána práva, nebo které úkon zavazuje k povinnostem, členíme právní úkony na **jednostranné, dvoustranné a vícestranné**. Jednostranným úkonem je typicky například závěť, pro jejíž platnost není třeba existence druhé strany. Nejběžnějším dvoustranným právním úkonem je smlouva, která vyžadují ke svému vzniku typicky dva vzájemné a souhlasné projevy stran. Vícestranné úkony se vyskytují spíše méně (jedná se např. o tzv. smlouvu o sdružení²²). Podle druhu projevu vůle poznáme právní úkony písemné, ústní nebo tzv. konkludentní (projevené konáním²³ nebo opomenutím²⁴)

Jak bylo řečeno výše, ne všechny činnosti jsou právním jednáním a jsou i **úkony, které nejsou právními úkony**. Vymezení neprávních úkonů je zejména důležité v případech zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům. V těchto případech

¹⁸ Viz § 37 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

¹⁹ Viz § 37 odst. 1 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

²⁰ Viz § 685 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

²¹ Viz § 51 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

²² Viz § 829 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

²³ Například faktické převzetí daru u darovací smlouvy se považuje za souhlas s přijetím této smlouvy, viz § 628 ve spojení s § 35 odst. 1 a 3 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

²⁴ Viz § 35 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

je častou praxí, že opatrovník určený soudem neumí rozpoznat právní úkony, což může vést k tomu, že někdy přesahuje své pravomoci, kdy rozhoduje i o takových úkonech člověka pod opatrovnictvím, které jsou jeho čistě soukromým, neprávním jednáním. Může se jednat například o kouření, pojídání sladkostí, nebo styk s blízkou osobou. I když tyto úkony právními úkony nejsou, nákup cigaret či jídla se již pod ně řadí. Podobně není právním úkonem vycházka. Právo svobodného pohybu nemůže být omezeno rozsudkem o zbavení či omezení způsobilosti k právním úkonům, i když si to mnoho opatrovníků může myslet. Opatrovník však nemá právo rozhodovat o tom, jestli a jak často může například zařízení sociálních služeb umožňovat člověku chodit na vycházky, pokud by se tak stalo, šlo by o neoprávněný zásah do jeho základních práv.²⁵ Dalším sporným bodem je výběr bydliště. Volba toho, jak a kde chce bydlet, je osobním rozhodnutím, u uzavření nájemní smlouvy se už jedná o právní úkon. K otázce volby bydliště viz dále v kapitole 3.4.

Návrh nového Občanského zákoníku zavádí pro právní úkony termín „právní jednání“. Nový název jistě lépe vystihuje samou podstatu tohoto pojmu, tedy to, že jde o takové jednání, jímž člověk vyvolává právní následky.

1.2.2. NEPLATNOST PRÁVNÍHO ÚKONU

Pokud právní úkon nesplňuje zákonem předepsané požadavky, může být neplatný. Zákon zná několik důvodů absolutní nebo realitní neplatnosti právních úkonů. Absolutní neplatnost úkonu znamená, že úkon je neplatný od okamžiku, kdy k němu došlo. Jeho neplatnost nemusí být namítána před soudem nebo jiným orgánem. Naopak relativní neplatnost znamená, že dokud se ten, kdo je úkonem dotčen, neplatnosti nedovolá, považuje se tento úkon za platný.

Absolutní neplatnost nastává v případě, že úkon nesplňuje některou z podmínek pro jeho platnost (viz výše), tedy, **pokud není učiněn svobodně, vážně, určitě a srozumitelně.**²⁶ Úkon, který není učiněn svobodně, je například učiněný pod protiprávní výhrůžkou (například výhrůžka násilím) nebo u donucení (psychického

²⁵ K tomu viz MATYÁŠOVÁ, P. Vycházka není právní úkon [online] Quip, 2011 [cit. 20. dubna 2011].

²⁶ Viz § 37 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

nebo fyzického). Úkon není vážný, pokud by byl učiněný jen v žertu nebo v rámci hry. Problémy se srozumitelností úkonu mohou způsobit neplatnost například tehdy, pokud ani výkladem právního úkonu nelze zjistit, co jím mělo být vyjádřeno. Například, jsou v něm použity tak obecné termíny, ze kterých nelze vyčíst, co by mělo být jejich obsahem. Může to být například smlouva, ve které je napsáno, že se strany dohodly tak, že jedné z nich bude poskytnuto na stáří „všeobecného zaopatření tak, jak si to slušný způsob života žádá“²⁷ Takový právní úkon by byl neplatný, jelikož z něj není srozumitelné k jakému plnění strany zavazuje. Podobně je to s určitostí, neboť právní úkon musí být určitý, jinak je neplatný. Příkladem může být situace, kdy ze smlouvy nedokážeme ani výkladem zjistit informaci, zda je služba ve smlouvě sjednaná úplatná, či bezplatná. Chyby v psaní a počtech právní úkon neplatným nečiní, nejsou-li pochybnosti o tom, co jím mělo být vyjádřeno.²⁸

Absolutní neplatnost nastane i v případě, že **úkon svým obsahem nebo účelem odporuje zákonům, obchází je, nebo se přičí dobrým mravům.**²⁹ Rozpor se zákonem může být v obsahu smlouvy, například pokud by se jednalo o prodej nezákonně získaného zboží (například kradené auto), nebo zboží, se kterým nelze obchodovat (například lidské orgány). Obcházení zákona znamená, že přesto, že obsah právního úkonu není v přímém rozporu se zákonem, jeho účinky v rozporu s ním budou. Hledisko dobrých mravů může být využito v případě, kdy právní úkon není přímo v rozporu se zákonem, ale přičí se obecnému vnímání spravedlivosti, nebo morálky.

Dalším důvodem absolutní neplatnosti je **právní úkon učiněný osobou, která nemá způsobilost k právním úkonům.**³⁰ Toto ustanovení je v praxi poměrně problematické. Pokud člověk, který je zbavený způsobilosti k právním úkonům, učiní určitý úkon, trpí tento absolutní neplatností a nemůže být tedy ani konvalidován, tedy později například schválen opatrovníkem. Pro skutečný život to znamená maximální omezení osob zbavených způsobilosti k právním úkonům, neboť si nemůžou zařídit ani nejběžnější věci – například nákup potravin (kupní smlouva), jízda tramvají (smlouva o přepravě), návštěva kadeřníka (smlouva o dílo), ani objednat si služby,

²⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu č. 36/1994 Sb. r.

²⁸ Viz § 37 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

²⁹ Viz § 39 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

³⁰ Viz § 38 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

kteřé pro svou péči potřebují. Všechny tyto právní úkony musí být uzavřeny opatrovníkem. Z právního hlediska není správné ani užívání tzv. kapesného, tedy minimální částky, se kterou by osoby mohly samy hospodařit. Každý úkon, jenž by člověk zbavený způsobilosti k právním úkonům s tímto kapesným vykonal, by trpěl sankcí absolutní neplatnosti. Například při uzavření neplatné kupní smlouvy (např. nákup v obchodě) by došlo k tzv. bezdůvodnému obohacení. Nakoupené zboží by tedy muselo být vráceno prodejci a ten by musel osobě vrátit peníze. Pokud by se například zboží již spotřebovalo, muselo by být nahrazeno v penězích.

Stejná situace jako u osob zbavených způsobilosti k právním úkonům je i u osob omezených ve způsobilosti k právním úkonům, a to v případech těch právních úkonů, ve kterých jsou dle rozhodnutí o své způsobilosti omezeny. Může dojít například k paradoxní situaci, kdy si žena s omezenou způsobilostí, kdy nesmí zacházet s částkou více než 500 Kč za měsíc, chce koupit svetrík. Pokud bude zboží stát 450 Kč, může si ho bez problému zakoupit. Pokud by ale jeho cena byla například 600 Kč, byla by koupě absolutně neplatná, a to i kdyby o této koupi opatrovník věděl a souhlasil s ní. Dle zákona by pak tedy mělo z důvodu bezdůvodného obohacení dojít k navrácení zboží prodejci a peněz zmíněné ženě.

Obdobná bude situace u nezletilých. Nezletilý buď způsobilost k danému právnímu úkonu s ohledem na svou přiměřenou rozumovou a volní vyspělost odpovídající věku má, a pak je daný úkon platný; nebo dosti způsobilý není, a pak je právní úkon absolutně neplatný.

Návrh nového Občanského zákoníku upravuje otázku této neplatnosti právního úkonu (nově právního jednání) u osob omezených ve způsobilosti k právním úkonům již výrazně efektivněji. Právní jednání, kdy opatrovanec jednal samostatně, lze prohlásit za neplatné jen tehdy, pokud mu působí újmu. Soud také může změnit rozsah opatrovancových povinností tak, aby došlo k nápravě problematického stavu. Navíc, pokud by s právním vyslovil souhlas opatrovník, nebo pokud ho schválila sama osoba bota, co nabyla opět svéprávnosti, je právní jednání platné.

Absolutní neplatnost právního úkonu také vzniká v případě, kdy **právní úkon nebyl učiněn ve formě požadované zákonem**. Typicky může jít o situaci, kdy smlouva byla uzavřena pouze ústně, ale zákon pro daný typ smlouvy požaduje smlouvu

písemnou. Pokud však byl právní úkon učiněn v jiné formě, než stanovila dohoda účastníků, půjde o neplatnost relativní (k tomu viz níže).

Posledním důvodem absolutní neplatnosti je situace, kdy je právní úkon učiněn **osobou, jednající v duševní poruše**, která ji činí k tomuto právnímu úkonu neschopnou³¹. Toto ustanovení se vztahuje na osoby, které nejsou zbaveny nebo omezeny ve způsobilosti k právním úkonům, ale které byly, v čase činění právního úkonu ve stavu, který výrazně ovlivnil jejich schopnost platného právního jednání. Je však třeba říct, že veškeré plnění z neplatného právního úkonu musí být po vyslovení jeho neplatnosti vráceno, jinak by šlo o bezdůvodné obohacení. Využití této neplatnosti je široké a zejména u dospělých osob s omezenou schopností právního jednání může sloužit dostatečné ochraně jejich práv, jako alternativa omezení způsobilosti k právním úkonům. Využití tohoto institutu v praxi namísto omezování způsobilosti k právním úkonům může zásadně napomoci snaze začlenit lidi s duševním postižením do společnosti. I když je takový institut administrativně náročnější než zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům (neplatnost konkrétního úkonu musí vyslovit soud), zdaleka nezasahuje do autonomie člověka tak radikálním způsobem. Účinky obou institutů z pohledu práva stejné (tedy absolutní neplatnost právního úkonu), na rozdíl však od omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům nepůsobí neplatnost úkonu učiněného v duševní poruše preventivně. Vzor návrhu na vyslovení neplatnosti právního úkonu najdete v části **Vzory smluv a podání**.

***Příklad:** Pan Josef, v průběhu ataky své bipolární afektivní poruchy, jde do banky, kde si sjedná výrazně nevýhodnou půjčku. Potom, co opět přijde k sobě, podá návrh na vyslovení neplatnosti smlouvy o půjčce. Peníze, které mu poskytla banka, musí vrátit, není však nadále zavázán k placení vysokého úroku z půjčky.*

Ve všech ostatních případech neplatnosti půjde o **neplatnost relativní**.³² Jak již bylo řečeno výše, může jít například o situaci, kdy úkon **nebyl učiněn ve formě podle dohody účastníků**, v takovém případě se může druhý účastník neplatnosti dovolat, pokud to neudělá, zůstává úkon platný.

³¹ Viz § 38 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

³² Viz § 40a zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

Také pokud člověk **učiní úkon v omylu**, je takový právní úkon relativně neplatný³³. Musí jít ale o omyl ve skutečnosti, která je pro právní úkon rozhodující (tedy například omyl o ceně věci, o jejích podstatných vlastnostech). Druhá osoba pak o takovém omylu musí vědět, nebo ho úmyslně vyvolat. Tento ochranný institut pamatuje na různé typy podvodů, které nemusí být nutně postižitelné trestním právem, které ovšem přesto poškozují osobu, která úkon uzavřela.

Příklad: *Paní Danu potkal na ulici obchodník a pod slibem dárku a velmi výhodných cen za volání ji prodal také velmi levně telefon na splátky. Když se ho ptala na podrobnosti koupě, řekl, že již velmi spěchá na vlak a že si může celou smlouvu přečíst doma a pokud se jí nebude líbit, ať mu zavolá. Až když si doma Dana řádně smlouvu přečetla, zjistila že jí zavazuje k dalšímu plnění v hodnotě 5.000 Kč měsíčně. Můžeme dovodit, že taková smlouva by byla vzhledem k omylu, který obchodník u Dany vyvolal, relativně neplatná.*

Relativní neplatnost se uplatní i v případě **tzv. spotřebitelských smluv**. Jedná se o smlouvy (někdy také nazývané formulářové), které se často užívají v případě vztahů obchodníků s běžnými spotřebiteli.³⁴ Pokud by tedy takové smlouvy obsahovaly nekalá ujednání³⁵, může člověk takovou neplatnost napadnout u soudu. Šlo by o situace, kdy by vznikla značná nerovnováha v právech a povinnostech, a to v neprospěch spotřebitele.

1.2.3. POSTAVENÍ OSOB S OMEZENOU SCHOPNOSTÍ PRÁVNÍHO JEDNÁNÍ

Zákon rozeznává své skupiny fyzických osob, které nepožívají plnou způsobilost k právním úkonům. Jak již bylo řečeno výše, jde zejména o děti, které v důsledku věku nemohou být schopny určitého právního jednání. Existují však i dospělé osoby,

---

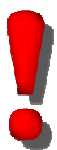
³³ Viz § 49a zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

³⁴ Běžný člověk při jejich uzavírání vlastně nemá právo zasahovat do obsahu smlouvy, může si pouze vybrat, zda smlouvu uzavře, či neuzavře. Z toho důvodu poskytuje občanský zákoník v těchto případech zvýšenou ochranu pro spotřebitele. Viz § 55 a násl. zákona č. 60/1964 Sb., Občanského zákoníku.

³⁵ Viz § 56 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

kteří způsobilost k právním úkonům zčásti nebo úplně postrádají, jsou to lidé, u nichž způsobilost k právním úkonům omezil soud, nebo je jí zbavil.

Děti nabývají způsobilost k právním úkonům postupně od momentu narození.³⁶ Jejich způsobilost k právním úkonům se vždy posuzuje ve vztahu k jejich schopnostem a konkrétním okolnostem právního jednání. Zákon tedy částečně reflektuje i jejich tzv. faktickou způsobilost k právním úkonům. Například, pokud si osmiletý chlapec v obchodě bude chtít zakoupit sušenky, je pravděpodobné, že vzhledem k jeho věku bude mít způsobilost k takovému úkonu. V tomto věku bude zřejmě mít dostatečné schopnosti k tomu, aby byl schopen toto právní jednání učinit a také, aby si dovedl uvědomit jeho možné důsledky. Situace by ale zřejmě byla zcela rozdílná v případě, že by chtěl v tomto věku rozhodnout například o prodeji zděděné nemovitosti. Nebude mít totiž zřejmě dostatečné kompetence k tomu, aby mohl posoudit všechny aspekty tohoto úkonu.

Návrh nového občanského zákoníku obsahuje nově institut nazvaný „přiznání svéprávnosti nezletilému“. Za podmínky, že jde o člověka ve věku alespoň 16 let, který je schopen se sám živit a obstarat si své záležitosti, je možné na jeho návrh (se souhlasem jeho zákonného zástupce), či návrh jeho zákonného zástupce (se souhlasem nezletilce), aby soud rozhodl o přiznání svéprávnosti. Přiznání zletilosti pak může soud provést i z jiného vážného důvodu v zájmu nezletilce.

Zákon řeší **postavení dospělých osob** s omezenou schopností právního jednání za pomoci institutů omezování a zbavování způsobilosti, případně otázkou neplatnosti právních úkonů (touto otázkou se podrobněji zabýváme v kapitole **1.2.2**). Podmínkou zásahu do způsobilosti k právním úkonům i prohlášením neplatnosti z důvodu právního úkonu učiněného v duševní poruše je zejména existence duševní poruchy. Termín duševní porucha používá právní řád zejména pro takové poruchy nebo postižení, jenž může mít za následek ovlivnění schopnosti člověka samostatně se rozhodovat nebo právně jednat. Běžně půjde zejména o mentální nebo psychosociální postižení, jisté znaky duševní poruchy mohou prokazovat i lidé starší, nebo lidé některými typy nemocí (například Alzheimerova choroba). Z tohoto důvodu pro lidi, kteří mohou mít potíže při uplatňování své způsobilosti k právním úkonům

³⁶ Viz § 9 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

používáme v této práci termín „dospělé osoby s omezenou schopností právního jednání.“

Současná právní úprava je postavena na preferenci ochrany člověka s postižením, která však může v některých případech zasahovat i do autonomie nebo práv člověka. Rozhodování člověka pak bývá obvykle realizováno prostřednictvím systému náhradního rozhodování (systémům náhradního rozhodování se věnujeme v části druhé v kapitole **2.1**). Současný právní řád umožňuje soudu zasáhnout do způsobilosti k právním úkonům člověka dvěma způsoby, tím, že jeho způsobilost omezí, nebo tím, že ho způsobilosti k právním úkonům zbaví.

OMEZENÍ ZPŮSOBILOSTI K PRÁVNÍM ÚKONŮM

Omezení způsobilosti k právním úkonům je mírnějším zásahem do práv člověka, než její zbavení, i tak však může znamenat zásadní narušení jeho autonomie. Základní zákonnou podmínkou k omezení ve způsobilosti k právním úkonům je, kromě existence trvalé duševní poruchy³⁷ (viz výše), neschopnost člověka činit některé právní úkony³⁸. O omezení způsobilosti k právním úkonům rozhoduje soud ve speciálním řízení (viz kapitola **1.2.4**). V rozsudku musí soud také přesně stanovit, ve kterých oblastech člověk nemůže samostatně konat (u zbavení způsobilosti k právním úkonům, vzhledem k logice věci tuto povinnost nemá). V praxi je tento institut využíván zejména pro omezení možnosti člověka nakládat s majetkem, i když zákon nevymezuje, ve kterých oblastech právních úkonů a jakým způsobem lze člověka omezit. Soud může tak například rozhodnout o tom, že člověk nemůže uzavírat smlouvy o půjčce nebo se nemůže zavázat k jednostrannému opakovanému plnění. Nedostatečná právní úprava omezení způsobilosti k právním úkonům vede k tomu, že soudy často vydávají rozhodnutí, která nejsou dostatečně určitá, nebo zasahují do oblastí, ve kterých člověka omezit nelze. Některým problémům, ke kterým může dojít při omezení způsobilosti k právním úkonům, a tomu, jak je řešit, se věnujeme v části **3.1**.

---

³⁷ Namísto duševní poruchy může být podmínkou pro omezení způsobilosti k právním úkonům i nadměrné požívání alkoholických nápojů nebo omamných prostředků či jedů. Protože však je tato práce věnovaná problematice lidí s duševním postižením, dále se budeme zabývat jenom omezením způsobilosti k právním úkonům z důvodu duševní poruchy.

³⁸ Viz §10 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

ZBAVENÍ ZPŮSOBILOSTI K PRÁVNÍM ÚKONŮM

Zbavení způsobilosti k právním úkonům je nejzásadnějším zásahem do práv i autonomie člověka, protože postihuje veškeré jeho právní jednání bez ohledu na jeho složitost nebo na konkrétní okolnosti. Pro zbavení způsobilosti právním úkonům musí být kumulativně splněny dvě podmínky, a to existence trvalé duševní poruchy a neschopnost činit veškeré právní úkony.³⁹ Pokud nejsou splněny obě podmínky zároveň, nelze osobu způsobilosti zbavit. Tedy například jen samotná přítomnost duševní poruchy není důvodem k vyslovení rozsudku o zbavení způsobilosti k právním úkonům⁴⁰.

Omezení, resp. zbavení způsobilosti k právním úkonům má kromě zjevného zásahu do soudem omezených oblastí i jiné důsledky, které často nejsou známy ani člověku, jehož způsobilost byla omezena. Jde zejména o omezení jeho způsobilosti v oblasti rodinných práv a oblasti voleb. Podle současné právní úpravy člověk rozsudkem o zbavení způsobilosti k právním úkonům ztrácí rodičovskou odpovědnost⁴¹ a možnost uzavřít manželství,⁴² navíc nemůže volit.⁴³ Člověk, který je omezen ve způsobilosti k právním úkonům, také ztrácí rodičovskou odpovědnost a může uzavřít manželství jen se souhlasem soudu.⁴⁴ Výkon volebního práva u něj však omezen není.

Kvůli negativním účinkům zásahů do způsobilosti právním úkonům se od institutů zbavování a omezení způsobilosti k právním úkonům, zejména v zemích západní polokoule, postupně upouští.⁴⁵ Úmluva o právech osob se zdravotním postižením, ratifikována i Českou republikou, zásahy do způsobilosti člověka s postižením přímo zakazuje a garantuje všem lidem rovnou způsobilost právním úkonům ve všech

---

³⁹ Viz § 10 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku

⁴⁰ K tomu viz rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 3. 4. 2006, sp. z. 37 Co 105/2006. Soud zde uvedl, že existence duševní poruchy, a to i vážné duševní poruchy, nemůže samostatně odůvodňovat rozhodnutí o zbavení způsobilosti k právním úkonům.

⁴¹ Viz § 34 odst. 2 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině.

⁴² Viz § 14 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině.

⁴³ Viz § 2 písm. b) zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu; § 4 odst. 2 písm. b) zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů; § 4 odst. 2 písm. b) zákona č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí; § 5 odst. 2 písm. b) zákona č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu.

⁴⁴ Viz § 14 odst. 2 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině.

⁴⁵ K tomu viz například MAREČKOVÁ Jana, MATIAŠKO Maroš, *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání. Otázka opatrovnictví dospělých*. Praha: Linde, 2010.

oblastech.⁴⁶ I Česká republika je částečně ovlivněna tímto trendem, což se projevuje v návrhu nového Občanského zákoníku (viz níže).

Návrh nového Občanského zákoníku již nezná zbavení způsobilosti k právním úkonům, tak jak je tomu teď. Největším možným zásahem do způsobilosti k právním úkonům bude nadále její omezení. Návrh dále také zpřísňuje podmínky pro uložení tohoto opatření, soud bude muset prokázat, že člověku bez tohoto zásahu hrozí závažná újma a ta by nemohla být odstraněna jiným, méně restriktivním opatřením (například ustanovením opatrovníka bez zásahu do způsobilosti k právním úkonům). Podle návrhu bude muset, na rozdíl od současné úpravy, soud rozhodnout i o délce trvání omezení, což může být maximálně tři roky. Po této době musí soud způsobilost člověka znovu přezkoumat.

1.2.4. ŘÍZENÍ O ZPŮSOBILOSTI K PRÁVNÍM ÚKONŮM

Rozsudku o omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům předchází řízení před soudem. Toto řízení patří, podobně jako řízení opatrovnické, mezi tzv. nesporné řízení. To znamená, že nejde o obvyklý soudní spor, na stranách kterého stojí dvě strany s protichůdnými zájmy, ale účelem řízení by měla být ochrana určitého veřejného zájmu. Je nepochybné, že v řízení o způsobilosti k právním úkonům by tímto veřejným zájmem měla být ochrana člověka, o jehož se jedná. Cílem by tedy nikdy neměla být ochrana zájmů třetích osob, případně „potrestání“ člověka za to, že činí určité úkony v nepřiměřené míře. V minulosti se stávalo, že soudy omezovaly způsobilost k právním úkonům tzv. *kverulantům* a tím jim zamezovaly v podávání dalších žalob či stížností. V současnosti je však takový přístup nepřipustný.⁴⁷

Tak jako u opatrovnického řízení, i **návrh na zahájení řízení o způsobilosti právním úkonům** může podat kdokoliv. Tato úprava je vedena účelem řízení o způsobilosti k právním úkonům, kterým je, jak jsme si řekli výše, ochrana člověka s postižením. Může to však vést k situacím, kdy návrhy podávají například nespokojení sousedé, nebo jiné osoby jen z toho důvodu, aby jinému znepříjemnili život. V takovém případě může soud uložit navrhovateli, aby předložil soudu lékařské

⁴⁶ Viz čl. 12 odst. 2 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

⁴⁷ K tomu viz například náleží Ústavního soudu ze dne 7. 12. 2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04.

vysvědčení o duševním stavu člověka, pokud to neučiní, soud řízení zastaví.⁴⁸ Oběť takového šikanózního návrhu může také požadovat od soudu, aby soud uložil navrhovateli nahradit náklady řízení.⁴⁹ Druhým způsobem, jímž lze zahájit řízení o způsobilosti k právním úkonům je **podnět**. Rozdíl mezi řízením zahájeným návrhem a podnětem představuje procesní postavení iniciátora. Zatímco navrhovatel se stává automaticky účastníkem řízení, má tedy nárok na informace o průběhu řízení a může do něj i aktivně zasahovat, autor podnětu účastníkem není.

Člověk, o jehož způsobilost se jedná musí být v řízení zastoupen, k tomu má možnost si zvolit svého **zástupce** (zákon tohoto zástupce nazývá „opatrovník pro řízení“). Tímto nemusí být advokát, dokonce zástupce nemusí mít právnické vzdělání. Měla by to být však osoba, které člověk, o jenž je řízení vedeno, důvěřuje a kdo bude před soudem hájit jeho nejlepší zájem. Pokud si člověk zástupce nezvolí, soud mu zástupce určí z okruhu jeho blízkých, případně ustanoví zástupce z řad advokátů.

V řízení by soud měl zvážit všechny **důkazy** a zjistit všechny podstatné skutečnosti, zejména by měl dotčenou osobu vyslechnout a tak se osobně přesvědčit o jejich schopnostech. Dále má soud povinnost v řízení vyslechnout znalce. I když soud tradičně přizývá k řízení znalce z oboru psychiatrie, zákon nespecifikuje, kterým oborem by se měl znalec zabývat. Zejména u lidí s mentálním postižením je pak vhodné, aby to byl znalec z oboru psychologie, speciální pedagogiky nebo jiných oborů, který dokáže posoudit nejen diagnózu, ale zejména sociální schopnosti a dovednosti člověka. Člověk má dále možnost soudu předkládat i jiné důkazy, které svědčí o jeho schopnostech, například sociální zprávy nebo individuální plány, může navrhnout, aby soud vyslechl jeho blízké osoby a podobně.

Na konci řízení soud rozhodne o tom, jestli návrh na omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům zamítne, nebo člověku způsobilost omezí, případně ho způsobilosti zbaví. V **rozsudku** o omezení způsobilosti k právním úkonům pak soud musí přesně určit, v jakých úkonech nemůže člověk samostatně konat.

---

⁴⁸ Viz § 186 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., Občanského soudního řádu.

⁴⁹ Viz § 191 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., Občanského soudního řádu.

Některým specifickým problémům, které v řízení o způsobilosti k právním úkonům mohou vzniknout a tomu, jak jim čelit, se věnujeme v kapitole **3.1**.

O omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům rozhoduje soud na dobu neurčitou, kdykoliv je však možné podat návrh na navrácení způsobilosti k právním úkonům. **Návrh na navrácení způsobilosti k právním úkonům** může podat člověk, o jehož způsobilost se jedná (i pokud je zbaven způsobilosti k právním úkonům), nebo kterákoliv jiná osoba. Soud pak v řízení postupuje stejně jako v řízení, ve kterém k omezení způsobilosti k právním úkonům došlo. Soud může člověku navrátit způsobilost k právním úkonům z důvodu, že se jeho zdravotní stav, případně schopnosti konat samostatně zlepšili⁵⁰ nebo z důvodu, že ani v původním řízení nebyly pro omezení nebo zbavení způsobilosti dány podmínky⁵¹ (například pokud v původním řízení soud provedl nedostatečné dokazování, dotčeného člověka nevyslechl, nebo rozhodoval na základě špatného znaleckého posudku). Pokud soud navrátí člověku způsobilost k právním úkonům podle druhé z možností, tedy na základě toho, že původní rozsudek byl vydán v rozporu se zákonem, člověk, který byl takto zbaven nebo omezen ve způsobilosti k právním úkonům, se může domáhat náhrady nemateriální újmy od státu prostřednictvím žádosti o náhradu škody způsobenou nezákonným rozhodnutím. Tomu, za jakých podmínek lze tuto žádost podat a jak má člověk při žádosti postupovat se věnujeme blíže v kapitole **3.1**. Vzor návrhu na navrácení způsobilosti k právním úkonům můžete najít v sekci **Vzory smluv a podání**.

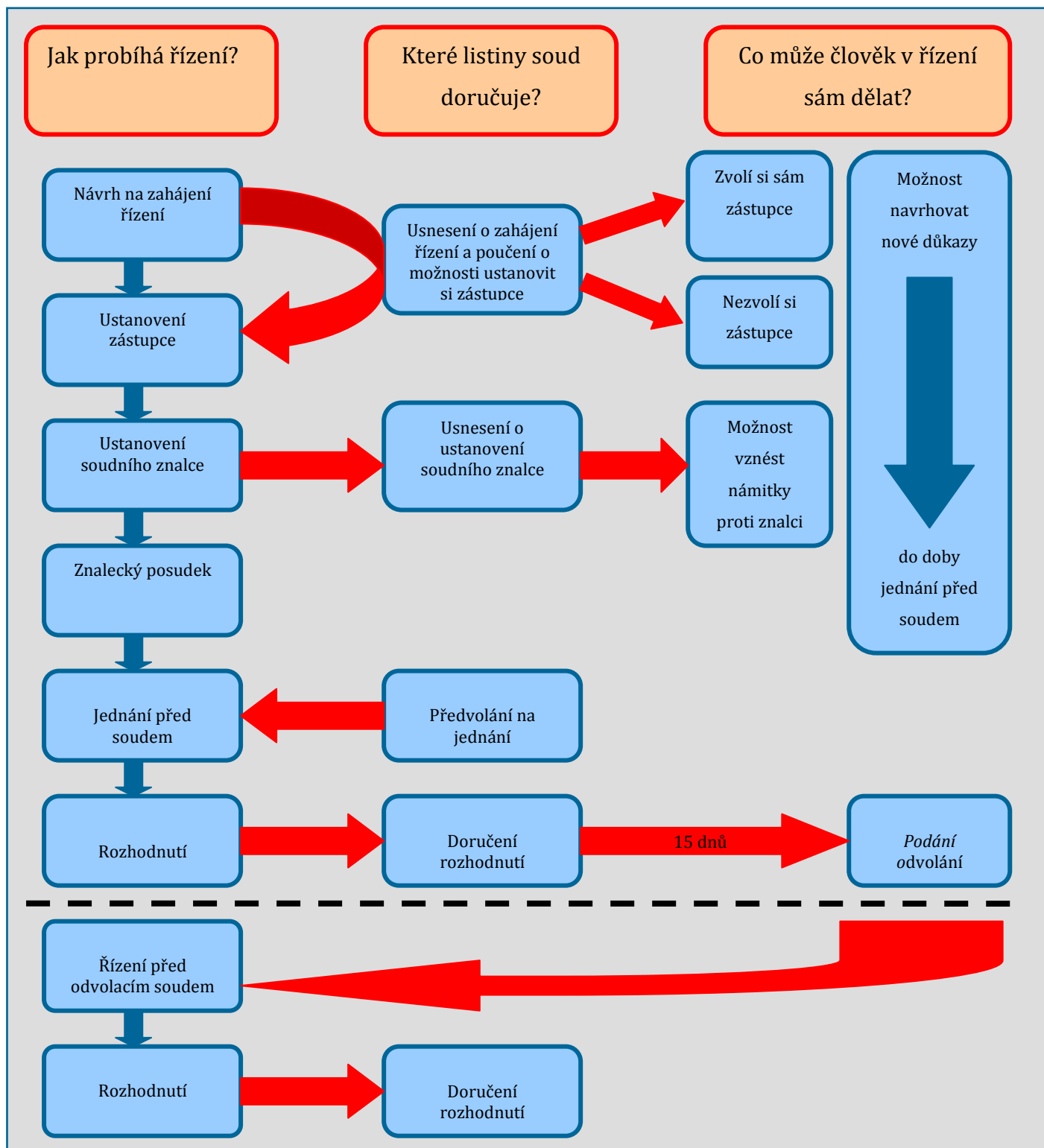
Řízení o způsobilosti k právním úkonům má několik fází, v průběhu kterých může člověk doplňovat dokazování, případně činit jiné úkony. Tyto fáze jsou znázorněné na **Obr. 2**. Ne vždy má však člověk, o jehož způsobilost se jedná, možnost do průběhu řízení zasahovat. Tomu, co se může stát a co v takových případech dělat se věnujeme v části **3.1**.

---

⁵⁰ Viz § 10 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

⁵¹ Viz § 190 zákona č. 99/1963 Sb., Občanského soudního řádu.

Obr. 2: Průběh řízení o způsobilosti k právním úkonům

1. 3. DELIKTNÍ ZPŮSOBILOST

Deliktní způsobilostí označujeme způsobilost nést následky protiprávních úkonů. Tento druh způsobilosti je zásadním prvkem odpovědnosti. Deliktně způsobilý je člověk, který je schopen posoudit následky svého jednání (tedy zda je u něj zachována **složka rozumová**) a je schopen toto jednání ovládat (tedy přítomnost **složky volní**). Pokud by i jedna z těchto dvou složek nebyla zastoupena, člověk by nebyl způsobilý k protiprávním úkonům a za případnou škodní událost by obecně neodpovídal⁵².

Příklad – *Návštěvník obchodu dostane při procházení uličkou epileptický záchvat, při němž shodí z police drahou vázu a rozbije ji. Za toto své jednání nebude odpovídat, tedy nemá povinnost škodu uhradit, neboť nemohl žádným způsobem tuto situaci ovlivnit.*

Odpovědnost je určitou sekundární povinností, která vzniká potom, co je porušena první, zákonná nebo smluvní povinnost a její funkcí je odstranit škodlivý následek, který tímto porušením vznikl. Může jít například o snížení majetku jiného (u odpovědnosti za škodu), nebo ohrožení společnosti (u trestněprávní odpovědnosti).

Odpovědnostní vztah vzniká obecně mezi dvěma subjekty, čili nositeli práv a povinností. Na jedné straně je to **porušitel** (neboli povinný subjekt - tedy osoba, která je povinná nahradit škodu) a na straně druhé **dotčený** subjekt (neboli oprávněný – tedy ten, kdo přijímá nahrazující plnění od protistrany). Podstatnými vlastnostmi subjektů je pak jejich právní subjektivita, tedy způsobilost mít práva a povinnosti, jako i způsobilost k úkonům, a to jak k právním, tak i protiprávním. Subjektem mohou být obecně jak fyzické, tak i právnické osoby. Výjimku představuje trestní právo, podle kterého v současné době nemůže být pachatelem trestního činu právnická osoba. Naopak, v právu správním, podobně jako například v právu občanském právnické osoby odpovídat mohou.

---

⁵² Kromě výjimek, které právní řád stanovuje pro některé druhy objektivní odpovědnosti.

JAK SOUVISÍ ZPŮSOBILOST K PRÁVNÍM ÚKONŮM A ODPOVĚDNOST

To, jakým způsobem je člověk omezen ve způsobilosti k právním úkonům nebo je-li jí zbaven není pro otázku odpovědnosti rozhodující. K případnému omezení se nepřihlíží. Nelze tedy říci, že je-li někdo zbaven způsobilosti, nebude v žádném případě odpovídat. Odpovědnost se posuzuje vždy podle konkrétní situace, při které například došlo ke škodě. Zkoumají se všechny podmínky pro vznik odpovědnosti jako u jakékoli jiné osoby, tedy také to, zda daná osoba je schopna posoudit následky svého jednání, zda je schopna předvídat, co by se mohlo stát, a zda dokáže své jednání ovládat. Rozhodující je tedy přítomnost obou dvou složek – složky rozumové i volní (viz výše). Pro otázku odpovědnosti může však být podstatná existence duševní poruchy, jenž by vylučovala náležité uplatnění byť i jedné z těchto dvou složek. Pokud by osoba v rozhodném okamžiku takovou poruchou trpěla, obecně by za protiprávní čin neodpovídala⁵³. I když v některých případech se může způsobilost k protiprávním úkonům a způsobilost k právním úkonům překrývat, samotný rozsudek o omezení či zbavení způsobilosti k právním úkonům není automatickou překážkou vzniku odpovědnostního vztahu.

1.3.1 ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU

Nejběžnějším odpovědnostním vztahem, který vzniká při právním jednání lidí je odpovědnost za škodu. Zákonná úprava tohoto druhu odpovědnosti nese základní pravidla, na nichž jsou vybudovány i jiné, právní úpravy týkající se specifických typů odpovědnosti. Odpovědnost za škodu obecně vzniká při protiprávním jednání, jenž má za následek poškození zejména zdraví, majetku, osobnostních práv nebo životního prostředí. Některé osoby jsou z této odpovědnosti za škodu podle zákona vyloučeny. Jedná se zejména o osoby, které nejsou pro nedostatek věku či duševní poruchu deliktně způsobilé. V případě, že tyto osoby svým jednáním způsobí škodu, odpovídá za ní ten, kdo měl nad nezpůsobilou osobou vykonávat dohled (pokud tento dohled zanedbal). Ovšem v případě, že osoba i přes svůj nízký věk či duševní

---

⁵³ Viz např. § 422 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku, § 26 zákona č. 40/2009 Sb., Trestního zákoníku.

poruchu je schopna posoudit následky svého jednání, ovládat je, pak odpovídá společně s osobou, která nad ní má vykonávat dohled.⁵⁴

1.3.2 TRESTNÍ ODPOVĚDNOST

Trestní právo je prostředek tzv. *ultima ratio*⁵⁵. Jde tedy o institut, který by měl být využíván jen v případech, kdy nelze situaci řešit jinými, mírnějšími prostředky. Z této povahy se trestní právo zabývá postihem takových jednání, která společnost považuje za zcela nepřijatelné, z právního hlediska tzv. společensky škodlivé. Při posuzování odpovědnosti podle trestního práva je stanoven specifický přístup k osobě porušitele (pachatele), a to tak, že u každého jednání, které by mohlo být trestným činem, se posuzuje existence rozpoznávací i volní složky.⁵⁶ Posuzuje se, zda osoba byla v čase spáchání trestního činu příčetná, tedy zda byla schopna rozpoznat protiprávnost svého jednání a toto jednání ovládnout. Pokud zde chybí i jen jedna z těchto schopností, nebude osoba trestně odpovědná. Trestní odpovědnost tedy, podobně jako odpovědnost občanskoprávní, nemá přímou souvislost s omezením nebo zbavením způsobilosti k právním úkonům. V praxi by tedy například nemělo docházet k tomu, že policejní orgán poté, co zjistí, že případný trestný čin mohla spáchat osoba, která má omezenou způsobilost k právním úkonům, ukončí vyšetřování, nebo odmítne osobu vyslechnout s tím, „že by stejně nebyla potrestaná“.

1.3.3 JINÉ DRUHY ODPOVĚDNOSTI

Známe i jiné druhy odpovědnostních vztahů. V souvislosti s poskytováním sociálních služeb můžeme narazit zejména na odpovědnost pracovněprávní,⁵⁷ odpovědnost za přestupky,⁵⁸ nebo specifickou odpovědnost podle zákona o sociálních službách⁵⁹.

---

⁵⁴ Viz § 422 zákona č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník.

⁵⁵ *Ultima ratio*, tedy prostředek poslední instance. Tento prvek byl v novém trestním zákoníku zdůrazněn v § 12 odst. 2. zákona č. 40/2009 Sb. „Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.“

⁵⁶ Viz § 26 zákona č. 40/2009 Sb., Trestního zákoníku.

⁵⁷ Pracovněprávní odpovědnost upravuje zákon č. 262/2006 Sb., Zákoník práce.

⁵⁸ Odpovědnost za přestupky je upravena několika zákony, např. zákon č. 200/1990 S., o přestupcích.

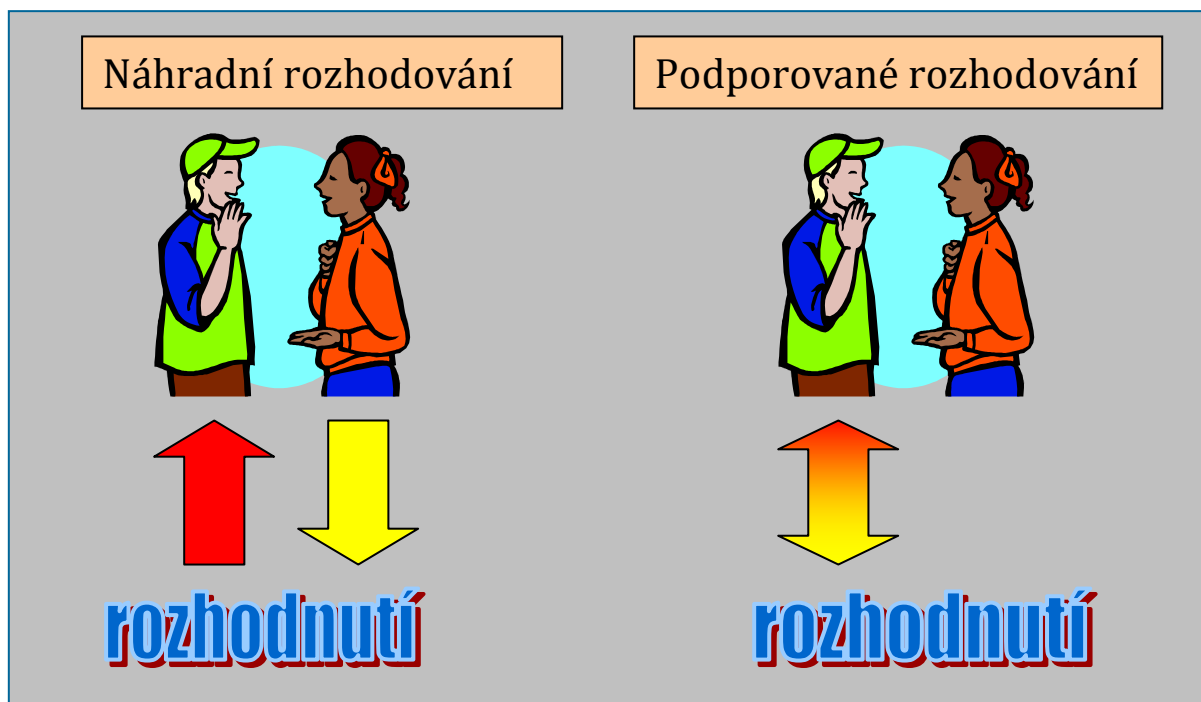
⁵⁹ Viz zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Detailně se celé problematice právní odpovědnosti poskytovatelů sociálních služeb v procesu transformace sociálních služeb věnuje další odborná práce, která byla vytvořena v rámci této zakázky. Dokument je dostupný na stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí, <http://www.mpsv.cz/cs/8498>.

2. SYSTÉMY ROZHODOVÁNÍ DOSLĚLÝCH S OMEZENOU SCHOPNOSTÍ PRÁVNÍHO JEDNÁNÍ

Rozsah schopnosti jednat se liší od člověka k člověku. Navíc, tato schopnost se může měnit i v čase, může se zlepšit získáním právních znalostí, nebo se zhoršit například v důsledku šoku nebo jiné náhlé události. Podle názoru, který byl zastáván obecně v minulosti, existovaly skupiny lidí, jejichž schopnost právně jednat byla trvale snižena například v důsledku postižení, nemoci nebo věku. Pro tyto osoby právo vytvářelo a vytváří instituty, které umožňují jiné osobě činit tyto úkony v jejich prospěch, případně takové, které jim mohou pomoci právně jednat. Pro první skupinu je běžně užíván název „náhradní rozhodování“, druhou pak nazýváme „podporované rozhodování.“ Oba tyto systémy vznikly za účelem chránit tyto osoby před samostatným jednáním, kterým by mohly poškodit své zájmy a oba předpokládají intervenci jiné osoby v případě právního úkonu. Zatímco však systém náhradního rozhodování nahrazuje právní úkon člověka A úkonem člověka B, podporované rozhodování předpokládá určitou asistenci, pomoc, kterou člověk B člověku A poskytuje. V prvním případě úkon vykonává osoba B, ale jeho důsledky a odpovědnost, alespoň částečnou, za tento úkon nese osoba A. V druhém případě je to však osoba A, která je činitelem úkonu, zároveň nositelem důsledků a odpovědnosti za učiněný úkon. Zjednodušeně by se dalo říci, že při náhradním rozhodování dělá osoba B (například opatrovník) rozhodnutí „za člověka“, kdežto při podporovaném rozhodování rozhoduje osoba B „s člověkem.“ Tento vztah je znázorněn na obrázku **Obr. 1**, kde žlutá šipka označuje toho, kdo rozhodnutí činí a červená označuje toho, jenž nese následky rozhodnutí.

Obr. 1: Rozdíl mezi systémem náhradního a podporovaného rozhodování

2.1. SYSTÉM NÁHRADNÍHO ROZHODOVÁNÍ

Náhradní rozhodování je zejména využíváno v případech, kdy člověk sám není schopen rozhodnout se, nebo učinit úkon, jenž by byl k jeho prospěchu. V praxi vykonávají náhradní rozhodování běžně rodiče, kteří rozhodují o tom, do které školy bude dítě chodit, kde bude bydlet a co bude jíst. Jak bylo však řečeno dříve, jsou i možnosti rodičů rozhodovat za dítě omezeny vývojem schopností dítěte. Dalším příkladem, kdy je systém náhradního rozhodování použitelný, je u lidí, kteří jsou například v komatu a tak nemohou vůbec projevit svůj souhlas, či nesouhlas. Tento systém byl v minulosti hojně využíván i u dospělých lidí, kterých schopnost samostatně se rozhodovat byla v důsledku postižení nějakým způsobem narušena. Jednalo se zejména o lidi s mentálním postižením, kterým nedostatek kognitivních schopností bránil v tom, aby pochopili význam některých složitějších úkonů, případně o lidi trpící duševními poruchami, kteří v určitém momentu nebyli schopni své jednání ovládat, nebo si uvědomit jeho následky. Náhradní rozhodování lze využít i v jiných případech, děje se tak zejména ve vztahu ke konkrétnímu právnímu úkonu, nebo sérii úkonů, kdy člověk z jiného důvodu potřebuje, nebo si přeje, aby za něj někdo jiný konal. V praxi může jít zejména o plnou moc, kterou zmocní člověk například advokáta k zastupování na soudě, průkaz o zmocnění k přijímání pošty za jiného nebo ustanovení zvláštního příjemce příspěvku na péči.⁶⁰

2.1.1. DRUHY ZASTOUPENÍ

Funkcí náhradního rozhodování je zastupování člověka v určitých právních úkonech, proto bývá někdy nazýváno i zástupným rozhodováním, nebo jednoduše zastoupením. Zákon rozeznává tři druhy zastupování podle skutečnosti, na základě které k zastupování došlo, a to zastupování na základě zákona, na základě rozhodnutí (státního) orgánu, nebo na základě plné moci.

---

⁶⁰ Podle § 20 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, může obecní úřad obce s rozšířenou působností ustanovit zvláštního příjemce příspěvku, jestliže oprávněná osoba, popřípadě jiný příjemce příspěvku uvedený nemůže příspěvek přijímat, nebo nevyužívá příspěvek nebo nemůže příspěvek využívat k zajištění potřebné pomoci.

ZASTUPOVÁNÍ NA ZÁKLADĚ ZÁKONA

Do této kategorie spadají ty druhy zastupování, ke kterým dochází automaticky ze zákona a není tedy u nich potřeba speciálního zmocnění nebo rozhodnutí orgánu. Právní řád v současnosti zná jenom jeden druh automatického zastupování na základě zákona, a to v případě zastupování dětí jejich rodiči. Právo zastupovat dítě v právních vztazích vzniká automaticky se vznikem rodičovské odpovědnosti,⁶¹ která však kromě tohoto práva zahrnuje i povinnost rodiče pečovat o dítě a spravovat jeho jmění.⁶² V některých případech může být zástupcem dítěte i jiná osoba, která však musí být ustanovena soudem (k tomu viz dále).

Pod pojem „zákonné zastoupení“ se někdy řadí i zastoupení člověka opatrovníkem. Vychází to ze systematiky Občanského zákoníku, který rozeznává jen dva typy zastoupení.⁶³ Protože však toto zastoupení nevzniká automaticky, ale na základě ingerence soudu, autoři tohoto textu se rozhodli tento druh zastoupení zařadit do kategorie „zastupování na základě rozhodnutí státního orgánu.“

ZASTUPOVÁNÍ NA ZÁKLADĚ ROZHODNUTÍ STÁTNÍHO ORGÁNU

Do této kategorie můžeme zařadit různé typy právních vztahů, které vzniknou na základě rozhodnutí soudu, nebo jiného orgánu státní moci. Nejčastějším typem zastupování na základě rozhodnutí soudu je opatrovnictví. Právní řád zná různé druhy opatrovnictví. Podle účelu ustanovení opatrovníka rozlišujeme **opatrovníka hmotněprávního**, tj. opatrovníka, který má za úkol spravovat majetek, případně činit jiné právní úkony v hmotněprávní sféře zastupované osoby, nebo **opatrovníka procesního**, který zastupuje opatrovance v soudním řízení, pokud sám není schopen své práva chránit, nebo zákon vyžaduje, aby byl člověk v řízení vždy zastoupen. V některých zákonem určených případech soud ustanoví procesním opatrovníkem advokáta.⁶⁴ Samostatným typem je pak tzv. **kolizní opatrovník**, kterého může soud ustanovit člověku který nemůže sám právně jednat, ale jeho

⁶¹ Viz § 36 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině.

⁶² Viz § 31 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině.

⁶³ Jedná se o zákonné zastoupení podle § 26 a násl. a zastoupení na základě plné moci podle § 31 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

⁶⁴ Advokáta soud ustanovuje člověku například v řízení o způsobilosti k právním úkonům nebo o v řízení o nedobrovolné hospitalizaci, v případě, že si sám nezvolí svého opatrovníka, nebo v trestním řízení.

zájmy jsou v rozporu se zájmy jeho zákonného nebo soudem ustanoveného opatrovníka.⁶⁵ Kolizní opatrovník bývá běžné ustanoven jako opatrovník procesní, ačkoliv zákon nevylučuje ani to, aby soud ustanovil kolizního opatrovníka i pro právní úkony v hmotněprávní oblasti. Hmotněprávní opatrovníky pak dále můžeme rozdělit podle věku zastoupeného člověka na **opatrovníky nezletilých** a **opatrovníky dospělých**. Podle rozsahu pravomocí opatrovníka pak můžeme opatrovníky rozdělit na ty, které zastupují člověka jen **v některých právních úkonech** a ty, které jej zastupují **ve všech právních úkonech**. Opatrovnictví včetně jeho srovnání s institutem opatrovnictví a poručnictví dětí se blíže věnujeme v kapitole **2.1.2**.

Kromě opatrovnictví poznáme i **jiné druhy zastupování na základě rozhodnutí orgánů státní moci**. V případě nezletilých, zástupce většinou určuje soud. Může jít například o **poručníka**, nebo **osvojitele**, kteří získávají rodičovskou odpovědnost a stávají se zákonnými zástupci dítěte. Dalším případem zastupování na základě rozhodnutí je ustanovení **zvláštního příjemce** pro příjem důchodu,⁶⁶ příspěvku na péči,⁶⁷ nebo jiných dávek sociálního zabezpečení.⁶⁸ Zvláštního příjemce ustanoví příslušný úřad⁶⁹ v případě, že oprávněná osoba, případně její zákonný zástupce nemůže příspěvek přijímat nebo nevyužívá tento příspěvek k zajištění potřebné pomoci. Vzor žádosti o ustanovení zvláštního příjemce příspěvku nebo dávky najdete na konci v kapitole **Vzory smluv a podání**.

Příklad – Pan Jiří trpí bipolární afektivní poruchou. V posledních měsících se jeho stav zhoršil a začala se u něj projevovat depresivní fáze nemoci. V takovém období dělá pánovi Jiřímu problém vycházet z bytu a vyřizovat si záležitosti na úřadech. Proto přítelkyně pana Jiřího požádala na obecním úřadu o to, aby jí ustanovili zvláštním příjemcem jeho invalidního důchodu. Z invalidního důchodu pak panu Jiřímu nakupuje potraviny a potřeby do domácnosti až po dobu, kým bude pán Jiří opět schopen si vyzvedávat důchod sám.

⁶⁵ Například podle § 37 odst. 2 zákona č. 94/1964 Sb., o rodině, ustanovuje soud kolizního opatrovníka dítěti, pokud ho žádný z rodičů z důvodu rozporu zájmů nemůže zastupovat nebo podle § 30 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku, může soud kolizního opatrovníka ustanovit zastoupenému člověku, pokud dojde ke střetu zájmů zástupce a zastoupeného nebo ke střetu zájmů těch, kteří jsou zastoupeni týmž zástupcem.

⁶⁶ Viz § 10 odst. 1 zákona 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení ve spojení s § 64 odst. 1 zákona č. 155/1995 o důchodovém pojištění.

⁶⁷ Viz § 20 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

⁶⁸ Viz § 102 odst. 1 zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení.

⁶⁹ V případě příspěvku na péči, důchodu jde o obecní úřad obce s rozšířenou působností.

*V návrhu nového Občanského zákoníku najdeme nový institut náhradního rozhodování, kterým je **zastoupení členem domácnosti**. Tento institut je kombinací zastupování na základě dohody (vyžaduje se písemný nebo ústní souhlas obou stran) a soudního rozhodnutí (dohoda musí být schválena soudem). Zastoupení členem domácnosti může využít člověk s duševní poruchou, který nemá jiného zástupce a sám nemůže samostatně právně jednat. Zástupcem může být příbuzný nebo partner, který žil se zastoupeným alespoň tři roky ve společné domácnosti. Zástupce může činit za zastupovaného jen obvyklé záležitosti, například nakupovat pro něj potraviny, nebo platit za nájem bytu.*

ZASTUPOVÁNÍ NA ZÁKLADĚ PLNÉ MOCI

Člověk i právnická osoba se mohou dát zastoupit při právním úkonu jakoukoliv osobou, kterou si zvolí. V případě, že jde o písemný právní úkon, například převzetí určitého dokumentu proti podpisu, nebo podepsání smlouvy, musí i plná moc být ve formátu písemném. Totéž platí v případě, že se plná moc netýká jenom jednoho určitého úkonu, ale více úkonů v jedné nebo vícerych oblastech. V praxi se však často setkáme i se zmocněním uděleným ústně, například v případech, kdy jedna osoba požádá druhou o nákup, nebo o jiný jednoduchý právní úkon. Zejména v případech, kdy v právních vztazích musí vystupovat osobně (například při podání žádost o příspěvek na péči) nebo kde je potřeba prokázat zmocnění třetím osobám (například převzetí invalidního důchodu) však platí, že plná moc musí být udělena písemně. Problematickým může být případ, kdy si člověk přeje zmocnit jinou osobu, ale nemůže tak písemně učinit, protože nemůže psát a číst. Pokud je však schopen listinu nějakým způsobem vlastnoručně podepsat a může se seznámit s obsahem listiny jinak (například s pomocí přístrojů, speciálních pomůcek nebo prostřednictvím jiné osoby), může plnou moc také podepsat. V případě, že ani toto není možné, vyžaduje se úřední zápis.⁷⁰ V tomto případě bude úředním zápisem plná moc vyhotovená u notáře. Protože však jde také o právní úkon, je nutno i zde mít na paměti obecné podmínky právního úkonu, které byly popsány v kapitole **1.2.1.** , zejména pak faktickou způsobilost k takovému právnímu úkonu. Vzor plné moci najdete na konci publikace v sekci **Vzory smluv a podání**.

⁷⁰ Viz obecné ustanovení o písemných právních úkonech v § 40 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

2.1.2. OPATROVNICTVÍ

Zákon trochu nešťastně nazývá opatrovnictvím různé druhy právních vztahů. Ve všech případech jde o druh náhradního rozhodování, i když rozsah právních úkonů, v konání kterých opatrovník člověka zastupuje, se liší. Jak bylo řečeno v kapitole **2.1.1.**, rozeznáváme tzv. procesní a hmotněprávní opatrovníky. V této kapitole se zaměříme na opatrovníky hmotněprávní, i když i tyto můžou v některých případech vystupovat v roli procesních zástupců.⁷¹

V zásadě můžeme opatrovnictví odlišit od jiných forem náhradního rozhodování v tom, že opatrovník činí za opatrovance **jenom právní úkony**. Na rozdíl například od poručníka dítěte není jeho úkolem podílet se na výchově opatrovance. Dále, i když úlohou opatrovníka může být zajišťování některých základních potřeb opatrovance, na rozdíl například od terénní sociální služby, se opatrovník nestará o hygienu opatrovance nebo o zajištění chodu jeho domácnosti. Opatrovník také nemůže činit ty úkony, které mají čistě osobní povahu (například zakázat dospělému člověku pod opatrovnictvím kouřit). Spornou otázkou je také rozhodování o místě a formě bydlení opatrovance, tomuto tématu se věnujeme blíže v kapitole **3.4.**

OPATROVNICKÉ ŘÍZENÍ

Soud ustanovuje opatrovníka ve speciálním řízení, které spolu s řízením o způsobilosti k právním úkonům a některými dalšími druhy řízení patří pod tzv. řízení nesporná. Pro tento typ řízení stanovuje zákon některé specifické zásady, které musí soud dodržovat.⁷² Jedním z těchto znaků, který se projevuje i u řízení opatrovnického je, že ho lze zahájit i bez toho, aby návrh podala určitá osoba. Opatrovnické řízení tak může zahájit i sám soud, například v případě, že se dozví v jiném řízení o tom, že někdo opatrovníka k ochraně svých zájmů potřebuje. V případě, že soud rozhodl o omezení nebo zbavení způsobilosti člověka k právním

---

⁷¹ Například u člověka, jenž je zbaven způsobilosti k právním úkonům, ho opatrovník zároveň zastupuje i v soudních řízeních.

⁷² Pro více podrobností o nesporném řízení a jeho odlišnostech oproti řízením sporným viz například STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Masarykova univerzita: Brno, 2003.

úkonům, má povinnost automaticky zahájit další řízení s cílem mu ustanovit opatrovníka pro ty oblasti, v jichž není sám způsobilý konat.⁷³

Podle návrhu nového Občanského zákoníku bude soud povinen v řízení o způsobilosti rovnou ustanovit i opatrovníka pro člověka, jehož způsobilost k právním úkonům omezil. Nepůjde již tedy o dvě různá řízení, jak je tomu dnes. Cílem této nové úpravy bylo odstranit nepříjemnosti, které často vznikají v případech, kdy dochází k průtahům při rozhodování soudu o opatrovníkovi. Dnes je častým jevem situace, kdy je člověk pravomocně zbaven nebo omezen způsobilosti k právním úkonům, ale nemá nikoho, kdo by za něj tyto právní úkony činil.

Při výběru opatrovníka by měl soud zejména dbát na to, aby zvolil vhodnou osobu pro výkon opatrovnictví. Proto i zákon preferuje, aby opatrovníkem byla osoba blízká,⁷⁴ tedy rodinný příslušník, či jiný člověk, který se s člověkem pod opatrovnictvím zná a existuje předpoklad, že bude chránit jeho zájmy. Osoba, kterou soud určí opatrovníkem musí s takovou funkcí souhlasit. Pokud neexistuje žádná osoba z okolí opatrovance, která by byla vhodná pro výkon funkce opatrovníka, soud ustanoví tzv. veřejného opatrovníka, tedy orgán místní správy.⁷⁵ V tomto případě není funkce opatrovníka již vázána na jeho souhlas.⁷⁶

Neméně důležitý je však i názor člověka pod opatrovnictvím na výběr osoby opatrovníka. I když zákon výslovně nestanoví, že při ustanovování opatrovníka musí soud dbát i na jeho přání a pocity, lze tuto zásadu odvodit z mezinárodních dokumentů, kterými je Česká republika přímo vázána,⁷⁷ nebo které jsou na jejím území aplikovatelné.⁷⁸ Měl by to být pak zejména sám člověk pod opatrovnictvím,

⁷³ Viz § 192 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., Občanského soudního řádu.

⁷⁴ Viz § 192 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., Občanského soudního řádu.

⁷⁵ Viz § 27 odst. 3 zákona 40/1964 Sb., Občanského soudního řádu.

⁷⁶ JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník*. Komentář, s. 278.

⁷⁷ Například podle článku 12 odst. 4 Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením, musí stát „zajistit, aby opatření týkající se uplatnění právní způsobilosti respektovala práva, vůli a preference dané osoby, zabraňovala konfliktu zájmů a nevytvářela prostor pro nežádoucí ovlivňování, byla přiměřená a odpovídala situaci dané osoby“

⁷⁸ Například Doporučení Výboru ministrů rady Evropy č. R (99)4 Ohledně zásad právní ochrany nezpůsobilých dospělých osob v zásadě 9 přímo stanoví:

- „1. Při ustavování či provádění opatření k ochraně nezpůsobilé dospělé osoby by měly být v maximální možné míře zjišťovány její minulé i současné pocity a přání, které by měly být brány v úvahu a náležitě respektovány.
2. Tato zásada především znamená, že by měla být zohledněna, a v maximální možné míře respektována, přání dospělé osoby ohledně výběru jejího zástupce či asistenta.
3. Tato zásada rovněž znamená, že zástupce či asistent by měl nezpůsobilé dospělé osobě, kdykoli je to možné a přiměřené, poskytovat dostatečné informace, které by jí umožnily vyjádřit svůj názor, zejména pak pokud jde o důležitá rozhodnutí, která se jí týkají.“

kdo by měl rozhodovat o tom, kdo bude za něj právní úkony vykonávat. Samozřejmostí je pak zásada, že opatrovníkem nemůže být osoba, která má protichůdné zájmy, nebo by bylo soudu zjevné, že bude zájmy opatrovance poškozovat. O tom, jak se může člověk pod opatrovnictvím bránit v případě, že opatrovník nevykonává svoji funkci řádně nebo ji vykonává v rozporu se zájmy opatrovance, se můžete dočíst dále v kapitole **3.2**.

Potom, co je osoba ustanovena opatrovníkem, musí složit před soudem slib, že bude řádně vykonávat své povinnosti a že bude přitom dbát pokynů soudu. Po složení slibu soud vydá opatrovníkovi listinu s pověřením a s vymezením rozsahu jeho pravomocí.⁷⁹ Tato listina slouží zejména k tomu, aby se s ní mohl prokazovat opatrovník třetím osobám.

OPATROVNICTVÍ BEZ ZÁSAHU DO ZPŮSOBILOSTI K PRÁVNÍM ÚKONŮM

I když z české praxe jsou známy většinou případy, kdy se ustanovení opatrovníka dotýká osob, které byly omezeny nebo zbaveny způsobilosti k právním úkonům, zákon nevyklučuje ani situace, kdy může být opatrovník ustanoven i jiným osobám. Podle § 29 Občanského zákoníku může soud ustanovit opatrovníka člověku, pokud je to třeba k ochraně jeho zájmů. Může tak jít i o situace, kdy člověk sám není schopen nějaký úkon učinit (například člověk s těžkým kombinovaným postižením), nebo by si člověk přál ustanovit zástupce pro určité právní úkony, ale existuje překážka která mu brání v podpisu plné moci (u lidí, kteří nejsou schopni se podepsat a pro nedostatek faktické způsobilosti nemůžou uzavřít ani plnou moc ústně před notářem). Soud by měl v rozsudku co nejpodrobněji vymežit rozsah úkonů, ve kterých může opatrovník konat. Důležitým aspektem tohoto druhu zastoupení je to, že rozhodnutím soudu o ustanovení opatrovníka **člověk neztrácí možnost právní úkony, pro něž je opatrovník ustanoven, činit sám**. Takové opatření tedy může být vhodným prostředkem ochrany člověka s postižením, kterého schopnosti se mohou díky nacvičování zlepšovat. Pokud by byl takový člověk omezen ve způsobilosti k právním úkonům v některých oblastech, toto omezení by mu bránilo tyto úkony fakticky činit a tak trénovat své samostatné právní jednání.

---

⁷⁹ Viz § 180 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., Občanského soudního řádu.

Příklad – Paní Anna má těžké postižení, nemluví a většinu času tráví na lůžku. Bude se však stěhovat ze zařízení sociálních služeb do nového chráněného bydlení. Pro tento přesun potřebuje, aby jí někdo pomohl při jednání s příslušnými úřady. Protože paní Anna nemluví, pouze komunikuje očima, ani se neumí podepsat, nemůže uzavřít platnou plnou moc. Proto její kamarádka Lucie požádala, aby jí soud ustanovil opatrovníkem pro jednání před úřady.

OPATROVNICTVÍ PŘI OMEZENÍ VE ZPŮSOBILOSTI K PRÁVNÍM ÚKONŮM

Druhým způsobem, jakým může být ustanoven opatrovník, je situace, kdy soud ustanovuje opatrovníka poté, co člověka omezí nebo zbaví způsobilosti k právním úkonům. V těchto případech, na rozdíl od předchozího případu, **může činit právní úkony vymezené soudem jen opatrovník**. Člověk, který se nachází pod tímto typem opatrovnictví ztrácí možnost tyto úkony činit sám, pokud by tak konal, tyto úkony by byly tzv. absolutně neplatné (k neplatnosti právních úkonů viz blíže kapitolu **1.2.1.**).

PRAVOMOCI A POVINNOSTI OPATROVNÍKA

Právní řád bohužel nestanovuje dostatečně důkladně, jaké jsou povinnosti opatrovníka a naopak, jaké má **pravomoci**. Obecně opatrovník může konat jenom v těch záležitostech, pro které byl ustanoven. Jeho pravomoci tedy musí vycházet z rozsudku soudu a z jeho jmenovací listiny. Zákon stanoví, že **opatrovník může sám rozhodovat jen o běžných záležitostech opatrovance**. Těmi jsou například nákup potravin nebo potřeb do domácnosti, platba inkasa a jiné běžné platby. **Pokud jde o situace neběžné povahy, musí si k tomu opatrovník vyžádat souhlas od soudu.**⁸⁰ Zákon přesně neurčuje, které věci a právní úkony se řadí pod pojem „běžné záležitosti,“ může se však jednat o záležitosti majetkové, či nemajetkové

---

⁸⁰ Viz § 28 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

povahy.⁸¹ Takové posouzení se bude lišit od případu k případu a bude zejména záležet od finančních dispozic člověka pod opatrovnictvím (pro někoho bude běžnou záležitostí koupě auta, pro jiného, movitějšího opatrovance, nikoliv), nebo od konkrétního úkonu, o nějž se jedná (například návrh na rozvod manželství nemůže podat opatrovník bez souhlasu soudu). Domníváme se, že jelikož změna bydliště je výrazným zásahem do života člověka pod opatrovnictvím, neběžným úkonem, jenž si vyžaduje schválení soudu, bude i podání žádosti o poskytování pobytových sociálních služeb, případně uzavření smlouvy o sociální službě. Obecně lze říct, že o neběžné záležitosti půjde vždy, pokud bude opatrovník chtít nakládat s velkou částí majetku, nebo pokud by měl právní úkon závažné následky v majetkové, či osobní sféře člověka pod opatrovnictvím. Opatrovník nemůže své pravomoci překročit, pokud by tak udělal, takovým jednáním by nezavázal opatrovance, ale přímo sebe, ledaže by šlo o právní úkon čistě osobní povahy.⁸² To však neplatí, pokud by člověk pod opatrovnictvím toto jednání následně schválil

Příklad. *Paní Eliška dlouho žila v bytě bez elektřiny. Velice si přála, aby mohla sledovat svoji televizi, ale kvůli špatné zkušenosti s člověkem, který se kdysi vydával za poskytovatele elektřiny, má z jednání s elektrárkami strach. Soud ustanovil paní Elišce opatrovníka, pana Pavla, k tomu, aby za ní mohl uzavřít smlouvu s poskytovatelem elektrické energie. Pan Pavel kromě smlouvy s elektrárkami uzavřel pro paní Elišku také smlouvu s poskytovatelem internetu, což si však paní Eliška nepřeje, jelikož nemá doma počítač. Pan Pavel tak teď musí smlouvu zrušit a všechny náklady, které mu při tom vzniknou bude hradit sám.*

Za výkon své funkce nemá opatrovník nárok na odměnu, může si však vyúčtovat nutné výdaje, které mu vznikly v přímé souvislosti s výkonem opatrovnictví (například cestovní náklady).

Opatrovník má **povinnost** za každých okolností jednat v zájmu člověka pod opatrovnictvím, zejména pokud je ten omezený nebo zbavený způsobilosti k právním úkonům a některé úkony sám činit nemůže. Zároveň by však měl také dbát na to, co

---

⁸¹ Viz ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník I. § 1 – 459. komentář. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2008, s. 280.

⁸² Viz analogicky § 33 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

si člověk pod opatrovnictvím sám přeje. Je nepřípustné, aby opatrovník rozhodl proti vůli opatrovance, například ho nějak smluvně zavázal nebo prodal jeho byt, ve kterém bydlí. Naopak, opatrovník by měl být „prodlouženou rukou“ a měl by zabezpečit člověku pod opatrovnictvím takové záležitosti, které si sám není schopen zařídit. Majetek opatrovance musí opatrovník spravovat s péčí řádného hospodáře,⁸³ nesmí při správě jmění činit úkony, které jsou spojeny s nepřiměřeným rizikem,⁸⁴ nebo se na úkor opatrovance obohatit. Pokud by se tak stalo, musí člověku pod opatrovnictvím škodu nahradit, případně by mu mohlo hrozit i trestní stíhání například za trestní čin zpronevěry.⁸⁵

Zákon nařizuje opatrovníkovi, aby po skončení opatrovnictví předložil soudu závěrečný účet ze správy majetku. Zároveň mu však může soud uložit, aby předkládal pravidelné zprávy o své činnosti.⁸⁶ Tyto zprávy se nemusí týkat jenom nakládání s majetkem opatrovance, ale i jiných úkonů, které ve jménu opatrovance opatrovník za sledované období činil.

Dohled nad plněním povinností opatrovníka vykonává opatrovnícký soud. Tento dohled spočívá zejména v kontrole pravidelných zpráv opatrovníka (viz výše), ale zákon obecně soudu dává volnost v rozhodování v opatrovníckých věcech. Soud tak může vyřizovat případné podněty a upozornění fyzických a právnických osob, například o tom, že opatrovník nevykonává svou funkci řádně a může činit různá vhodná opatření.⁸⁷ V případě, že jsou zájmy opatrovance a opatrovníka v rozporu, může určit kolizního opatrovníka pro rozhodnutí o konkrétní záležitosti,⁸⁸ případně, pokud opatrovník hrubě porušuje své povinnosti, může ho soud této funkce zprostit.⁸⁹

---

⁸³ Viz analogicky § 37 b odst. 3 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině.

⁸⁴ Viz analogicky § 37b odst. 4 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině.

⁸⁵ Viz § 206 zákona č. 40/2009 Sb., Trestního zákoníku.

⁸⁶ Viz § 193 zákona č. 99/1963 Sb., Občanského soudního řádu.

⁸⁷ Viz § 178 odst. 1 ve spojení s § 193 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., Občanského soudního řádu.

⁸⁸ Viz § 30 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

⁸⁹ Viz analogicky § 82 odst. 2 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině.

2.2. SYSTÉM PODPOROVANÉHO ROZHODOVÁNÍ

Koncepce, z níž systém podporovaného rozhodování vychází, je postavena na premise, že žádný člověk se v realitě nerozhoduje úplně autonomně. Rozhodování není činěno ve vakuu, ale je ovlivněno množstvím faktorů, od schopností a vědomostí rozhodujícího se člověka, přes prostředí, ve kterém je rozhodováno až po jiné osoby, které se na rozhodnutí člověka spolupodílí. Systém podporovaného rozhodování odráží zejména poslední skutečnost, a to, že se na konečném rozhodnutí člověka často podílejí i jiní lidé, například jeho blízcí nebo odborníci. Před tím, než se podnikatel rozhodne investovat do nemovitostí, může se poradit se svým investičním poradcem. Před tím, než si žena koupí nové boty, poradí se svojí přítelkyní. Každý člověk se tedy při svém rozhodování občas s někým poradí, lidé se liší jen podle toho, jaký druh, v jakém rozsahu a ve kterých oblastech podporu potřebují.

Někteří lidé s postižením mohou vyžadovat podporu i v oblastech, ve kterých většina lidí podporu nepotřebuje (například při jednání s úřady), jiní mohou potřebovat ve specifické oblasti (například při výkladu právních norem). Podpora se může lišit i podle druhu, někteří lidé mohou například potřebovat u jednání jenom přítomnost blízké osoby, jiní budou potřebovat přetlumočit obsah písemného dokumentu. Obecně, jak bylo řečeno výše, můžeme podporované rozhodování vymežit tak, že jde o taký druh ochrany, která nezasahuje do způsobilosti člověka k právním úkonům a která podporuje autonomní rozhodování člověka. Člověk v systému podporovaného rozhodování právně jedná sám a jeho úkon (rozhodnutí) má následky pro něho samotného.

Příklad. *Pan Jan si potřebuje založit účet v bance. Na jednání se zaměstnancem banky si vezme sebou svoji sestru Evu, která mu obsah smlouvy o osobním účtu podrobně vysvětlí, řekne mu jaké povinnosti ze smlouvy pro něj vyplývají a na co má právo. Protože je projev pana Jana špatně srozumitelný pro osoby, které ho neznají, Eva také tlumočí zaměstnanci banky Janovy dotazy. Nakonec pan Jan smlouvu podepíše a odchází domů s radostí, že již si nebude muset vybírat svůj důchod každý měsíc na poště.*

Instituty podporovaného rozhodování již dnes najdeme v právním řádech mnoha států, mezi nejdůležitější patří zákony kanadských provincií: Britské Kolumbie (Zákon o dohodě o zastupování⁹⁰), Manitoby (Zákon o ohrožených osobách žijících s duševním postižením⁹¹) Severozápadního teritoria (Zákon o opatrovnictví a správcovství⁹²), Yukonu (Zákon o rozhodování, podpoře a ochraně dospělých⁹³) a Alberta (Zákon o opatrovnictví a správcovství dospělých⁹⁴). Prvky podporovaného rozhodování mají i zákony evropských států, zejména Norska a Švédska.⁹⁵ V České republice zatím speciální zákon nebo ustanovení, které by umožňovalo ustanovení podpůrce pro osoby s postižením nemáme (k tomu níže).

2.2.1 ZÁKLADNÍ PRINCIPY

Základné princípy podporovaného rozhodování vycházejí zejména z jeho účelu, jenž je zabezpečení toho, aby lidé s postižením mohli sami rozhodovat o svém životě, majetku a důstojnosti. Tyto princípy zejména reflektují právo člověka na právní osobnost a sebeurčení a jsou vedeny cílem k větší inkluzi lidí s postižením do běžné komunity. Základní zásady se dají rozdělit na ty, které zdůrazňují autonomii, ty, které zajišťují existenci podpory pro právní jednání a ty, které zabezpečují ochranu člověka.

PRINCIPY AUTONOMIE⁹⁶

1. Všechny dospělé osoby mají právo na sebeurčení a právo rozhodovat se ohledně svého života s podporou, kterou jim poskytnou členové jejich rodiny a přátelé dle jejich přání.
2. Každý člověk má vůli a je schopen se rozhodovat.
3. Právo člověka rozhodovat se bez podpory jiných musí být respektováno. Taktéž má člověk právo odmítnout podporu od konkrétních osob.

⁹⁰ Representation Agreement Act (1996), Britská Kolumbie.

⁹¹ Vulnerable Persons Living with a Mental Disability Act (1996), Manitoba.

⁹² Guardianship and Trusteeship Act (1994), Severozápadní teritorium.

⁹³ Decision Making, Support and Protection to Adults Act (2003), Yukon.

⁹⁴ Adult Guardianship and Trusteeship Act (2008), Alberta.

⁹⁵ Viz MAREČKOVÁ Jana, MATIAŠKO Maroš, *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání. Otázka opatrovnictví dospělých*. Praha: Linde, 2010, s. 84 a násl.

⁹⁶ Viz blíže MAREČKOVÁ Jana, MATIAŠKO Maroš, *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání. Otázka opatrovnictví dospělých*. Praha: Linde, 2010, s. 85 - 86.

4. Právo nesmí diskriminovat jenom na základě vnímání schopností a kompetencí člověka. Spíše by mělo být umožněno všem dospělým osobám požívat výhrady činit osobní rozhodnutí, mělo by dojít k odstranění existujících bariér při přístupu k životu v komunitě, včetně ekonomických překážek.

PRINCIPY PODPORY

5. Někteří lidé potřebují podporu nebo asistenci při přijímání rozhodnutí. Podpora může zahrnovat poskytování rad nebo informací, rozhovor o možnostech a následcích, oznamování přání nebo rozhodnutí třetím osobám nebo interpretaci vůle člověka. Všechny formy osobní podpory posilují člověka, znamenají realizaci jeho přání a jsou oproštěny od střetu zájmu.
6. Lidé jsou vzájemně na sobě závislí (interdependence). Právo musí tuto skutečnost respektovat a uznávat rozhodnutí, která byla přijata s podporou nebo asistencí.
7. Základním kamenem podporovaného rozhodování je existence vztahu důvěry mezi podporovanou a podporující osobou. Je-li člověk izolován od své komunity, je stát povinen poskytnout adekvátní zdroje pro zajištění vzniku nebo změny jeho neformálních sítí.

PRINCIPY OCHRANY

8. Zájmy a obavy třetích osob nemohou vést k zasahování do práva člověka svobodně se rozhodovat či k zasahování do platnosti procesu podporovaného rozhodování.
9. Žádný člověk by neměl být podroben posuzování své kompetence. Individuální rozhodnutí by mělo podléhat přezkumu jedině z hlediska toho, jestli
  - a) byla respektována vůle člověka
  - b) rozhodnutí nebylo přijato pod nátlakem
  - c) osoby poskytující podporu nemají prospěch z rozhodnutí podporované osoby bez jejího vědomí a souhlasu.

2.2.2 PODPORA PODLE ZÁKONA O SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH

Některé principy podporovaného rozhodování jsou již dnes zdůrazněny v právním řádě, konkrétně v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Podle znění tohoto zákona musí podpora a pomoc poskytována prostřednictvím sociálních služeb zachovávat lidskou důstojnost. Podpora musí být individualizovaná, musí působit aktivně a motivačně, podporovat rozvoj samostatnosti člověka a jeho sociální začleňování. Poskytování sociální služby musí být vedeno vždy zájmem člověka a musí být dbáno na dodržování lidských práv a základních svobod.⁹⁷

Poskytování podpory při uplatňování práv a obstarávání vlastních záležitosti, včetně poradenství, nácviku dovedností a soběstačnosti patří mezi základní činnosti sociálních služeb⁹⁸. Navíc, některé činnosti podpory, jako sociální poradenství, sociálně-aktivizační služby nebo tlumočnické služby jsou poskytovány lidem s postižením bez úhrady⁹⁹ a tak nepředstavují pro člověka ani finanční zátěž (na rozdíl od běžných komerčních služeb poradenství).

2.2.4 PODPOROVANÉ ROZHODOVÁNÍ V ČR

Podporované rozhodování probíhá v reálném životě denně. Nicméně, jak bylo řečeno výše, současný právní řád nezná, kromě podpory podle zákona o sociálních službách, formalizovaný institut podporovaného rozhodování. V současnosti tedy nelze požádat soud o ustanovení podpůrce pro osobu, která má sníženou schopnost právního jednání. Je však možné využít některé jiné instituty náhradního rozhodování, které se podporovanému rozhodování v něčem podobají.

Člověk s postižením si může například prostřednictvím plné moci ustanovit zmocněnce pro určité typy právního jednání. Důležitým aspektem je existence projevu vůle člověka ohledně osoby a druhu a rozsahu právního jednání, v němž ho bude zastupovat. Zastoupení na základě plné moci se blíže věnujeme v kapitole 2.1.1. Vzor plné moci najdete v sekci Vzory smluv a podání. Další možností úpravy

⁹⁷ Viz § 2 odst. 2 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

⁹⁸ Viz § 35 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

⁹⁹ Viz § 72 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

právního jednání člověka s postižením je ustanovení opatrovníka bez zásahu do způsobilosti k právním úkonům¹⁰⁰. Toto opatření je vhodné v případech, že člověk není schopen podepsat plnou moc, ale potřebuje nějaký druh podpory při právním jednání. Zákon dává soudu široké možnosti, k tomu, pro jaké úkony lze opatrovníka ustanovit. Soud může pak v rozsudku přesně vymežit i způsob rozhodování opatrovníka, například to, že každý úkon musí s člověkem pod opatrovnictvím konzultovat a před učiněním úkonu musí získat i jeho souhlas. Opatrovnictví se blíže věnujeme v kapitole 2.1.2. Vzor návrhu na ustanovení opatrovníka bez zásahu do způsobilosti k právním úkonům najdete v sekci Vzory smluv a podání.

Návrh nového Občanského zákoníku přináší do českého právního řádu i institut podporovaného rozhodování nazvaný „nápomoc při rozhodování“. Tento institut bude moct využít každý člověk s duševní poruchou, jemuž působí rozhodování v určité věci obtíže. Nápomoc při rozhodování se bude provádět na základě smlouvy mezi podporovaným člověkem a jeho podpůrcem, kterou následně schválí soud. Rozsah a druh podpory se pak bude řídit touto dohodou. Podpůrce bude mít právo namítat neplatnost právního úkonu, jenž podporovaná osoba učinila bez jeho přítomnosti.

---

¹⁰⁰ Viz § 29 zákona 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

3. PROBLÉMY PŘI UPLATŇOVÁNÍ ZPŮSOBILOSTI K PRÁVNÍM ÚKONŮM A NÁVRHY JEJICH ŘEŠENÍ

Při uplatňování změněné způsobilosti k právním úkonům, tedy při jejím zbavení či omezení, může docházet k mnohým potížím. Bohužel, problémy mohou vzniknout z důvodu jisté stigmatizace, která je s takovým statutem osoby spojena. Lidé můžou být vůči takovým osobám předpojatí a předpokládat, že jsou zcela bez jakýchkoli kompetencí. Tak tomu ovšem není. To, že má někdo potíže v komunikaci, problémy se čtením textu nebo informaci potřebuje vysvětlit jednoduše, neznamená, že nemá vlastní vůli nebo že ji nemůže projevit jiným způsobem.

Nyní se tedy budeme věnovat oblastem, kde často dochází ke vzniku různých potíží. Bude se jednat o řízení o způsobilosti k právním úkonům, o otázky opatrovnictví a další oblasti, které významně ovlivňují náš život, například oblast zdravotnictví.

3.1. PROBLÉMY SOUVISEJÍCÍ S ŘÍZENÍM O ZPŮSOBILOSTI K PRÁVNÍM ÚKONŮM

Dozvěděl jsem se o tom, že probíhá řízení o mé způsobilosti k právním úkonům. Soud ani můj procesní opatrovník mě vůbec nekontaktoval. co můžu dělat?

Pokud se člověk dozví o tom, že podobné řízení u soudu probíhá, měl by, nejlépe telefonicky, kontaktovat soud a zjistit všechny potřebné informace. Tedy, zda je jistě vedeno právě toto řízení a ne jiné, kdy bylo započato nebo jestli už bylo vydáno konečné rozhodnutí. Osobě musí být umožněno nahlédnout do soudního spisu, který se ve věci vede, k tomu je vhodné domluvit si telefonicky schůzku se zaměstnancem soudu. V soudním spise se nacházejí veškeré dokumenty, včetně návrhu na zahájení řízení, znaleckého posudku nebo usnesení o ustanovení procesního opatrovníka. Procesního opatrovníka je dobré kontaktovat, nebo, pokud si člověk chce zvolit zástupce jiného, může s ním sepsat plnou moc a zaslat ji soudu. Vzor plné moci najdete v části **Vzory smluv a podání**. Je zejména důležité, aby člověk buď ze spisu, nebo od svého zástupce zjistil co nejvíc podrobností o probíhajícím řízení, zejména co se týče data dalšího jednání nebo lhůty pro podání opravného prostředku (tomu, jak podat odvolání se věnujeme níže).

Je běžnou praxí, že soudy lidi, o jejichž způsobilost se jedná, nepředvolají na jednání nebo jim nezasílají soudní dokumenty. Toto jim v některých případech umožňuje zákon.¹⁰¹ Přítomnost člověka, o kterém je řízení vedeno, může mít na výsledek jednání značný vliv, soud si může lépe vytvořit obraz o schopnostech člověka a naopak tento se může na jednání přímo vyjadřovat k předkládaným důkazům a jinak hájit svoje práva. Proto je žádoucí, aby se jednání u soudu zúčastnil osobně. I v případě, že soud člověka na jednání nepozve, tento, pokud se o nařízeném ústním pojednávání dozví, může požádat soud, aby ho vyslechl a soud mu musí vyhovět.¹⁰² Co se týče nedoručování odvolání, takový postup soudu může mít vliv na podání opravného prostředku (odvolání). Tomu co dělat, pokud soud nedoručil rozsudek o omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům se věnujeme níže.

¹⁰¹ Viz § 187 odst. 2 a § 189 zákona č. 99/1963 Sb., Občanského soudního řádu.

¹⁰² Viz § 187 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

Byl jsem nezákonně zbaven způsobilosti k právním úkonům. Co můžu dělat?

Proti rozsudku okresního soudu lze podat **odvolání**. Odvolání se posílá krajskému (odvolacímu) soudu prostřednictvím soudu okresního (tedy soudu, který vydal napadený rozsudek) ve lhůtě 15 dnů ode dne doručení rozsudku. V odvolání lze namítat nesprávné posouzení věci i procesní vady (například, že soud člověka nepřizval k jednání, nebo, že člověk nebyl v řízení řádně zastoupen). Podáním odvolání ve stanovené lhůtě dochází k odkladu právní moci rozhodnutí. Takže, až po dobu právní moci rozsudku krajského soudu bude mít člověk plnou způsobilost k právním úkonům. Po podání odvolání zahájí soud odvolací řízení, ve kterém bude soud opět zkoumat podmínky pro omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům. Na konci vydá odvolací soud rozhodnutí, ve kterém potvrdí rozsudek soudu prvního stupně, změní ho, případně ho zruší a vrátí věc okresnímu soudu pro další projednání. Rozsudek krajského soudu nabývá právní moci okamžikem doručení. Vzor odvolání proti rozsudku o omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům najdete v části **Vzory smluv a podání**.

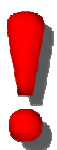
V případě, že byla osoba pravomocně zbavená či omezená ve způsobilosti k právním úkonům, může podat **návrh na navrácení způsobilosti k právním úkonům**. Tento návrh lze podat ze dvou důvodů, z důvodu, že se změní nebo odpadnou důvody pro toto omezení¹⁰³, (běžné pro zlepšení zdravotního stavu nebo schopností člověka) nebo z důvodu, že podmínky pro vydání takového rozhodnutí nebyly dány ani čase, kdy bylo vydáno.¹⁰⁴ Na základě tohoto návrhu soud zahájí nové řízení o způsobilosti k právním úkonům. Člověk může v řízení předkládat vlastní důkazy, stanoviska odborníků i dalších osob, které svědčí jeho schopnostech. Na konci řízení může soud rozhodnout o tom, že způsobilost k právním úkonům člověku navrátí, jeho omezení změní, nebo, že jeho návrh zamítne. Vzor návrhu na navrácení způsobilosti k právním úkonům najdete v části **Vzory smluv a podání**.

---

¹⁰³ Viz § 10 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

¹⁰⁴ Viz § 190 zákona č. 99/1963 Sb., Občanského soudního řádu.

Pokud soud zruší rozsudek o zbavení způsobilosti k právním úkonům na základě druhého z popsaných důvodů, tedy proto, že pro vydání rozsudku nebyly dány podmínky, člověk, jenž byl nezákonně zbaven nebo omezen způsobilosti k právním úkonům, může požadovat od státu náhradu imateriální újmy za dobu tohoto omezení.¹⁰⁵ **Žádost o náhradu nemajetkové újmy** se podává u Ministerstva spravedlnosti, které v řízení Českou republiku zastupuje do 6 měsíců ode dne, kdy se poškozený o vzniklé nemajetkové újmě dozví (tedy do 6 měsíců od doručení rozsudku, kterým je původní rozsudek zrušen). Pokud se stát rozhodne náhradu škody přiznat, musí ji nahradit do 6 měsíců od uplatnění nároku. Pokud však do této doby nerozhodne, nebo náhradu škody nepřizná, lze se obrátit na soud s žalobou. **Žalobu na náhradu nemajetkové újmy** je třeba podat Obvodnímu soudu pro Prahu 2 ve lhůtě 3 let ode dne, kdy bylo právo uplatněno u Ministerstva spravedlnosti. Tato žaloba je osvobozena od soudních poplatků.¹⁰⁶ Vzor uplatnění nároku na nemajetkovou újmu najdete v části **Vzory smluv a podání**.

Návrh novely zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, jenž byl krátce před zpracováním této práce předložen Poslanecké sněmovně, zpoplatňuje podání žaloby na náhradu škody způsobené nesprávním úředním postupem nebo nezákonným rozhodnutím. Soudní poplatek by podle návrhu měl činit 2.000,- Kč.

Rozsudek o mém zbavení/ omezení způsobilosti k právním úkonům mi nebyl doručeno. Můžu se proti němu rozsudku odvolat?

I když zákon spojuje začátek běhu lhůty k podání odvolání s momentem doručení rozhodnutí¹⁰⁷, i v případě, že nedošlo k doručení, se odvolat lze. V případě, že je odvolání podáváno opožděně (například z důvodu, že rozhodnutí člověku nebylo doručeno a on se o něm dověděl až po uplynutí odvolací lhůty), je možné požádat soud o prominutí lhůty k odvolání. Soud promine zmeškání lhůty jen ve výjimečných případech, proto je potřeba v žádosti o prominutí lhůty k odvolání vylíčit přesně důvody, proč je odvolání podáváno opožděně. Spolu s žádostí musí člověk zaslat i samotné odvolání. Pokud soud žádosti vyhoví, zahájí řízení a rozhodne o odvolání.

¹⁰⁵ Viz § 8 v souvislosti s § 31a zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

¹⁰⁶ Viz § 11 odst. 1 písm. g) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích.

¹⁰⁷ Viz § 204 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., Občanského soudního řádu.

Žádost o prominutí lhůty k odvolání i vzor odvolání najdete v části **Vzory smluv a podání**. Pokud soud žádosti o prominutí odvolání nevyhoví, člověk může podat návrh na navrácení způsobilosti k právním úkonům (k tomu viz výše). Tento návrh najdete také v sekci **Vzory smluv a podání**.

Rozhodnutí o mém omezení způsobilosti k právním úkonům není určité. Co můžu dělat?

Přesné vymezení v rozsudku o omezení způsobilosti k právním úkonům přispívá k právní jistotě jak člověka, jehož způsobilost je omezena, jeho opatrovníka, případně třetích osob, kteří s ním vstupují do právních vztahů. Výrok by měl být formulován tak, aby nebylo pochyb o tom, které právní úkony člověk může, či nemůže samostatně činit. Problematický může být například výrok, který omezuje částku, se kterou může člověk nakládat, ale již nevymezuje časový úsek, v průběhu kterého může s touto částkou disponovat. Podobně problematickými můžou být výroky příliš široké (například „způsobilosti k právním úkonům XY se omezuje tak, že nemůže uzavírat smlouvy“), nekonkrétní („XY nemůže samostatně rozhodovat o složitých úkonech“), nebo rozsudky, které vedou k faktickému zbavení způsobilosti k právním úkonům („XY se omezuje ve způsobilosti ke všem právním úkonům kromě nakládání s penězi do výšky 50 Kč“). V případě, že soud vydá obdobný rozsudek, je zřejmě nejlepší cestou **odvolání**. V odvolání může člověk namítat, že rozsudek není dostatečně určitý, a tedy není vykonatelný.

3.2. PROBLÉMY SOUVISEJÍCÍ S VÝKONEM OPATROVNICTVÍ

Od rozhodnutí o způsobilosti k právním úkonům uběhl již měsíc a já jsem stále bez opatrovníka. Co mám dělat?

Kvůli tomu, že řízení o způsobilosti k právním úkonům je odděleno od řízení opatrovnického, se může stát, že mezi rozsudkem o omezení způsobilosti k právním úkonům a ustanovením opatrovníka vznikne určitá časová prodleva. V případě, že rozsudek o omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům je pravomocný, ale osoba, o jejíž způsobilost se jedná, nemá ještě ustanoveného opatrovníka, ocitá se v jakémsi právním vakuu, kdy sice nesmí činit právní úkony sama, ale ani není nikoho, kdo by je za ní činil. Úkony, které by tedy taková osoby vykonala, by trpěly absolutní neplatností, zároveň by však neexistovala možnost, jak je pořídit platně. Člověk se může dotázat na průběh řízení u soudu prostřednictvím žádosti o informace o stavu řízení. Lze také podat návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu,¹⁰⁸ kterým lze požádat nadřazený soud, aby určil lhůtu, ve které musí okresní soud opatrovníka ustanovit. Zároveň s návrhem na určení lhůty lze také podat stížnost na průtahy v řízení. Vzory všech tří podání najdete v sekci **Vzory smluv a podání** .

Může být zařízení sociálních služeb opatrovníkem svého klienta?

Český právní řád tuto situaci přímo nezakazuje. Dříve nebylo nijak mimořádné, že bylo zařízení sociálních služeb opatrovníkem mnoha klientů. Nicméně, takové uspořádání je zcela nevhodné a dnes již nepřípustné, zejména vzhledem k protichůdnému postavení klienta a zařízení při uzavírání, změně, nebo zrušení smlouvy o sociálních službách. Zájmy člověka pod opatrovnictvím a jeho opatrovníka by byly v takových situacích zjevně ve střetu, proto, by pro každý dílčí úkon musel být ustanovován kolizní opatrovník.

---

¹⁰⁸ Viz § 174a zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

Můj opatrovník se o mě osobně nestará. Nakupovat si musím chodit sám, nechystá mi ani jídlo a neposkytuje ošetřovatelské služby. Je to v pořádku?

Úkolem opatrovníka není osobní péče o osobu pod opatrovnictvím. Mnoho opatrovníků se mylně domnívá, že toto mezi jejich úkoly patří. Někteří si myslí, že také mohou určovat denní režim dne opatrovance, vybírat mu zájmové aktivity nebo určovat, kdy může jít ven z domu a kdy ne. Tímto ale překračují práva a povinnosti opatrovnictví. Opatrovník je člověku ustanoven pro činění právních úkonů a pro hospodaření s jeho majetkem. O tom, co jsou a co nejsou právní úkony se můžete dočíst v části **1.2.1**. Pokud by naopak opatrovník konal v rozporu s jeho pravomocemi, lze na něj podat stížnost, nebo požádat soud o změnu opatrovníka (k tomu viz níže).

Opatrovník nekoná v mém zájmu. Co mohu dělat?

V situaci, kdy opatrovník například odmítá učinit nějaký úkon, nebo činí úkony v rozporu s vůlí člověka pod opatrovnictvím, může na něj tento podat k opatrovnickému soudu **stížnost**. V této stížnosti může člověk popsat všechny podstatné skutečnosti a požadovat, aby soud zjednal nápravu. Pokud si však opatrovník vůbec neplní svoje povinnosti, nebo o člověka vůbec nedbá, je nejvhodnější ho asi vyměnit. K tomu může člověk sám podat **návrh na změnu opatrovníka**. V návrhu může popsat důvody, proč ustanovená osoba není vhodným opatrovníkem. Zároveň v něm může člověk také navrhnout jinou osobu pro ustanovení do funkce opatrovníka. U ní je vhodné popsat, proč by právě ona byla dobrým opatrovníkem. Vzor stížnosti i návrhu na změnu opatrovníka najdete v části **Vzory smluv a podání**.

Opatrovník spravuje peníze opatrovance na svém osobním účtu. Je to v pořádku?

Toto v pořádku není. Opatrovník musí mít pro člověka pod opatrovnictvím speciální účet, na kterém peníze člověka spravuje samostatně. Uchovávání peněz na společném účtu přispívá k nejasnosti o tom, jak je přesně manipulováno s penězi opatrovance a ke složitosti dokazování konkrétních výdajů. Navíc by také hrozilo riziko, že pokud by byla na opatrovníka vyhlášena exekuce, mohly by být ohroženy i

peníze opatrovance. Pro hospodaření s majetkem člověka pod opatrovnictvím je tedy vhodné založit speciální účet. V případě, že existuje podezření ze zneužívání majetku člověka pod opatrovnictvím, může tento podat na opatrovníka [stížnost](#), ve které může soudu přesně popsat, jakým způsobem například špatně řeší finanční záležitosti, případně sdělit další relevantní informace. Nelze pominout ani možnost podání [návrhu na změnu opatrovníka](#), v takovém návrhu je také vhodné popsat . Lze také požádat soud o [ustanovení kolizního opatrovníka](#) pro nakládání s majetkem. Při hrubém zneužití pravomocí opatrovníka, může člověk také podat [trestní oznámení](#). Vzory všech těchto podání najdete v sekci Vzory [smluv a podání](#).

3.3. PROBLÉMY PŘI NAKLÁDÁNÍ S MAJETKEM

Ochrání mě zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům před dluhy?

To, že je osoba omezena ve způsobilosti k právním úkonům neznamena, že se jí dluhy netýkají. I kdyby osoba zbavena nebo omezena ve způsobilosti k právním úkonům učinila neplatný právní úkon, všechno plnění, které z tohoto právního úkonu získala, musí vrátit, jinak by se bezdůvodně obohatila. Zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům nechrání ani před možností vymáhání závazků prostřednictvím exekutora nebo soudu.

Co můžu dělat v případě, že jsem se zadlužil?

Pokud dluh vznikl z právního úkonu, který byl učiněn například v tísní, za nápadně nevýhodných podmínek nebo v duševní poruše, lze podat [návrh na neplatnost právního úkonu](#). Blíže o podmínkách, za kterých bude právní úkon neplatný se dočtete v sekci **1.2.2**. Návrh na prohlášení neplatnosti k právního úkonu najdete v části **Vzory smluv a podání**.

Člověk, který je zadlužen má možnost využít tzv. [osobního bankrotu](#).¹⁰⁹ Je však třeba zdůraznit, že se tento institut se dá využít jen při splnění zákonem daných podmínek. Člověk musí mít dluhy, které nepocházejí z podnikání, u více věřitelů a zároveň neschopnost je splácet, čili hodnota jeho majetku musí být nižší než-li výška jeho dluhů. Oddlužení lze aplikovat pouze u osob, které pobírají pravidelný měsíční příjem, který musí být v takové výši, aby pokryl alespoň 30 % dlužné částky. Pokud člověk splňuje tyto podmínky, může podat návrh na povolení oddlužení. Skutečnost, že osoba podá návrh na oddlužení, však ještě neznamena, že k němu skutečně dojde.¹¹⁰ V případě, že bude dlužník úspěšný a soud mu oddlužení povolí, pak nastává další fáze, kdy o dalším postupu rozhodují věřitelé. Stále ještě tedy může dojít i k zabavení majetku. Pokud se ale vše vydaří, bude mít dlužník možnost po dobu příštích pěti let odevzdávat značnou většinu svých příjmů na úhradu svých

¹⁰⁹ Využití osobního bankrotu relativně nově umožňuje insolvenční zákon, tedy zákon o úpadku a způsobech jeho řešení, zákon č. 128/2006 Sb., účinný od 1. ledna 2008.

¹¹⁰ V textu k tématu osobního bankrotu byly použity informace ze serveru <http://www.osobni-bankroty.cz> a <http://www.muj-bankrot.cz>.

dluhů. Částka, která bude strhávána, je u každé osoby jiná, protože závisí mj. na počtu vyživovaných osob. Pokud ovšem dlužník řádně plní po dobu 5 let, splní tedy plán oddlužení, pak soud rozhodne, že se mu zbytek dluhů promijí. V opačném případě na majetek dlužníka vyhlásí konkurs.

Může člověk zbavený či omezený ve způsobilosti k právním úkonům pořídit závěť?

Člověk, který je zbavený způsobilosti k právním úkonům, závěť pořídit sám nemůže. Stejně tak člověk omezený ve způsobilosti k právním úkonům, ledaže by omezení stanovené rozsudkem bylo tak široké, že by mu umožňovalo takto pro případ smrti pořídit. Protože se jedná o právní úkon osobní povahy (může jí tedy pořídit jen zůstavitel sám), ani opatrovník za něj závěť sepsat nemůže. Tím, že člověku pod opatrovnictvím neumožňuje závěť pořídit je česká právní úprava v rozporu s Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením¹¹¹.

Návrh nového Občanského zákoníku umožňuje i nesvéprávnému pořídit závěť. Pokud je člověk omezen ve způsobilosti k právním úkonům pro pořízení závěti, bude moci pořídit závěť v rámci svého omezení formou veřejné listiny. Pokud se však člověk uzdravil do té míry, že je schopen projevit svoji vůli, může moci pořídit závěť v jakékoliv formě (tedy včetně závěti vlastnoruční) i přesto, že je ve způsobilosti k pořizování závěti omezen.

---

¹¹¹ Jde zejména o čl. 12 odst. 5 Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením, která přímo stanoví, že státy přijmou potřebná opatření k tomu, aby osobám se zdravotním postižením zajistili rovné právo vlastnit nebo dědit majetek, spravovat své finanční záležitosti a mít rovný přístup k bankovním půjčkám, hypotékám a dalším formám finančních úvěrů, a zajistí, aby osoby se zdravotním postižením nebyly svévolně zbavovány svého majetku.

3.4. NĚKTERÉ SPECIFICKÉ OBLASTI JEDNÁNÍ ČLOVĚKA

Může člověk zbavený nebo omezený ve způsobilosti k právním úkonům uzavřít manželství?

Jak již bylo řečeno dříve, člověk zbavený způsobilost k právním úkonům manželství uzavřít nemůže¹¹². Pro sňatek člověka omezeného ve způsobilosti k právním úkonům zákon vyžaduje schválení soudem¹¹³. K tomu, aby soud sňatek povolil, je potřeba mu zaslat návrh na povolení uzavření manželství. Tento návrh podává sám člověk, jenž je ve způsobilosti omezen¹¹⁴ u svého místě příslušného obecného soudu. Návrh na povolení manželství je osvobozen od soudních poplatků¹¹⁵, stačí tedy, aby byl soudu zaslán poštou. Vzor návrhu na povolení uzavření manželství najdete v sekci **Vzory smluv a podání**.

Může soud omezit moji procesní způsobilost?

V předlistopadové době soudy často využívali omezení procesní způsobilosti, nebo-li způsobilost člověka k jednání před soudy, úřady a jinými institucemi proti nepohodlným občanům nebo kverulantům. V současnosti však v rozsudku o omezení způsobilosti k právním úkonům omezit procesní způsobilost nelze. Takový závěr potvrdil Nejvyšší i Ústavní soud¹¹⁶. Pokud by soud vydal takový rozsudek, tedy pokus by například omezil člověka ve způsobilosti k jednání s obecním úřadem, bylo by možné požadovat jeho zrušení pro rozpor s ústavním pořádkem ČR. O tom, jak podat odvolání proti rozsudku o způsobilosti k právním úkonům, případně návrh na navrácení způsobilosti se dočtete výše. Vzory obou podání na soud najdete v sekci **Vzory smluv a podání**.

Může se člověk zbavený/omezený starat o dítě?

Zákon přímo nezakazuje člověku zbavenému nebo omezenému ve způsobilosti k právním úkonům pečovat o dítě. Taková péče je však součástí rodičovské

---

¹¹² Viz § 14 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině.

¹¹³ Viz § 14 odst. 2 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině

¹¹⁴ Viz § 194 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., Občanského soudního řádu.

¹¹⁵ Viz § 11 odst. 1 písm. a) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích.

¹¹⁶ Viz např. stanovisko Nejvyššího soudu spis. zn. Cpj 301/77 ze dne 23. 5. 1979 (publikován ve Sb. NS 85, 6: 309) nebo náleží Ústavního soudu spis. zn. IV. ÚS 412/04 ze dne 7. 12. 2005,

odpovědnosti¹¹⁷, kterou člověk bohužel při omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům automaticky ztrácí.¹¹⁸ To nemusí vždy znamenat, že dítě bude z jeho péče odebráno. Pokud je druhý z rodičů plně způsobilý k právním úkonům, jeho rodičovská odpovědnost zůstává zachována. Problematictější bude situace, kdy se o dítě stará jeho jeden z rodičů a toho soud omezí nebo zbaví způsobilosti k právním úkonům. V takovém případě soud musí stanovit dítěti poručníka, který se stane jeho zákonným zástupcem, bude ho vychovávat a spravovat jeho majetek.¹¹⁹ Soud může také dále rozhodnout o odebrání dítěte z péče rodiče a jeho svěřením do péče jiné osoby, zejména příbuzného.¹²⁰ Proti takovému rozsudku je možné podat odvolání.

Může člověk omezený nebo zbavený způsobilosti k právním úkonům pracovat?

Omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům nepředstavuje překážku v zaměstnávání, soud také nemůže ve svém rozsudku omezit člověka v pracovněprávní oblasti. Pokud je však člověk zbaven způsobilosti k právním úkonům, pracovní smlouvu za něj musí podepisovat také jeho opatrovník¹²¹. To však neznámá, že může být účast člověka na uzavírání smlouvy úplně vyloučena. Zaměstnavatel musí při podpisu smlouvy osobně seznámit budoucího zaměstnance s náplní práce, s právy a povinnostmi, které mu z pracovní smlouvy plynou a s ostatními podmínkami jeho práce.¹²² Pokud by například opatrovník podepsal ve jménu svého opatrovance pracovní smlouvu bez vědomí opatrovance, nebo v rozporu s jeho vůlí, byla by tato smlouva absolutně neplatná.¹²³

Problematickým může být dohoda o hmotné odpovědnosti¹²⁴, která se uzavírá v případě, že zaměstnanec při své práci manipuluje s penězi nebo jinými hodnotami. Takovou dohodu člověk zbavený způsobilosti k právním úkonům uzavřít nemůže,

---

¹¹⁷ Viz § 31 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině.

¹¹⁸ Viz § 34 odst. 2 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině.

¹¹⁹ Viz § 78 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině.

¹²⁰ Viz § 45 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině.

¹²¹ Viz § 6 odst. 2 zákona č. 262/2006 Sb., Zákoníku práce.

¹²² Viz § 31 zákona č. 262/2006 Sb., Zákoníku práce.

¹²³ Viz § 18 zákona č. 262/2006 Sb., Zákoníku práce ve spojení s § 39 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku.

¹²⁴ Viz § 252 a násl. zákona č. 262/2006 Sb., Zákoníku práce.

člověk, kterého způsobilost k právním úkonům je omezena, se může takovou dohodou zavázat jenom do výšky, kterou mu jeho omezení dovoluje.

Kdo rozhoduje o tom, kde bude člověk omezený nebo zbavený bydlet?

O tom, kde, s kým a jakým způsobem bude člověk bydlet rozhoduje v zásadě jen on sám. Pokud je však zbaven způsobilosti k právním úkonům, nebo například omezen v nakládání s vyšším majetkem, bude smlouvu o koupě bytu nebo domu, případně o pronájmu podepisovat opatrovník. V žádném případě však tento nemůže rozhodnout o změně bydliště opatrovník v rozporu s vůlí opatrovance. Specifickou otázkou je uzavírání smlouvy o sociálních službách. Při uzavírání takové smlouvy by měl být vždy přítomen zejména člověk, který bude službu využívat, obsah smlouvy, včetně povinností a práv, které mu z ní vyplývají mu musí být sděleny ve srozumitelné formě.¹²⁵ Pokud by opatrovník, nebo poskytovatel sociální služby rozhodli o držení člověka v rozporu s jeho vůlí, mohli by čelit trestnímu stíhání za omezování osobní svobody.¹²⁶

---

¹²⁵ Viz Standardy kvality poskytovaných služeb, kritérium č. 4 písm. b)

¹²⁶ Viz § 171 zákona č. 40/2009 Sb., Trestního zákoníku.

SHRNUTÍ

Právní subjektivita

Každý člověk má právní subjektivitu.

To znamená, že má práva a povinnosti.

Má právo na život, na zdraví, právo na svobodu pohybu, má právo chodit do školy.

Nikdo nemůže právní subjektivitu člověku vzít nebo omezit.

Právní subjektivita vzniká narozením.

Právní subjektivita končí smrtí.

Způsobilost k právním úkonům

Způsobilost k právním úkonům je schopnost dělat právní úkony.

Právní úkony jsou smlouvy.

Právní úkon je nákup v obchodě, právní úkon je, když si koupím lístek do vlaku.

Způsobilost ke všem právním úkonům má člověk v 18 letech.

Podporované rozhodování

Když má člověk problémy s děláním právních úkonů, může mít **rádce**.

Rádce člověku pomáhá, chodí s ním na úřady, radí mu s právními úkony.

Člověk dělá právní úkony s pomocí rádce.

Rodina může být rádcem. Rádcem může být matka, otec, bratr, sestra.

Sociální pracovník může být rádcem.

Když má člověk problémy s děláním právních úkonů, může mít **opatrovníka**.

Opatrovník dělá právní úkony za člověka.

Opatrovník dělá, co člověk chce.

Opatrovník se má ptát člověka, co se mu líbí.

Omezení ve způsobilosti k právním úkonům

Lidé, kteří umějí dělat jen některé právní úkony, jsou ve způsobilosti omezeni.

Soud řekne, jak je člověk omezen.

Člověk s omezenou způsobilostí rozhoduje jen o některých věcech.

Soud řekne, že člověk s omezenou způsobilostí bude mít opatrovníka

Soud řekne, co bude opatrovník dělat.

Opatrovník rozhoduje o složitých věcech.

Opatrovník podepisuje smlouvy, hospodaří s penězi, rozhoduje o operacích v nemocnici.

Zbavení způsobilosti k právním úkonům

Lidé, kteří nedovedou dělat právní úkony vůbec, jsou zbaveni způsobilosti k právním úkonům.

Člověk zbavený způsobilosti k právním úkonům nemůže nakupovat v obchodě, nemůže sám jet autobusem.

Člověk zbavený způsobilosti k právním úkonům má opatrovníka.

Opatrovník rozhoduje za člověka

Opatrovník musí dobře hospodařit.

Hospodařit znamená, že člověk umí dobře počítat, umí dobře nakupovat

Umí vybírat peníze z účtu, rozumí smlouvám

Opatrovník platí nájem, podepisuje smlouvy

Úkoly opatrovníka

Opatrovník nesmí mít peníze opatrovance doma.

Opatrovník má peníze opatrovance zvlášť.

Opatrovník nesmí Vaše peníze ukrást

Opatrovník musí hospodařit dobře

Opatrovník nesmí dát peníze cizímu člověku

Opatrovník si nesmí nechat peníze pro sebe.

Navracení způsobilosti k právním úkonům

Člověk, který si myslí, že je omezen příliš, to může říct soudu.

Soud může člověku vrátit způsobilost k právním úkonům

Neplatnost právních úkonů

Když člověk zbavený ve způsobilosti k právním úkonům udělá právní úkon, pak úkon neplatí.

To znamená, že smlouva neexistuje.

Když člověk omezený ve způsobilosti k právním úkonům, udělá těžký právní úkon, pak úkon neplatí.

Když člověk udělá právní úkon, ale nerozumí mu, tak úkon neplatí.

VZORY SMLUV A PODÁNÍ

Seznam vzorů

Vzor č. 1: Plná moc

Vzor č. 2: Návrh na neplatnost právního úkonu

Vzor č. 3: Žádost o informace o stavu řízení

Vzor č. 4: Odvolání proti rozhodnutí zbavení/omezení způsobilosti k právním úkonům

Vzor č. 5: Žádost o prominutí zmeškání lhůty

Vzor č. 6: Návrh na navrácení způsobilosti k právním úkonům

Vzor č. 7: Stížnost na opatrovníka

Vzor č. 8: Návrh na změnu opatrovníka

Vzor č. 9: Návrh na povolení uzavřít manželství

Vzor č. 10: Návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu

Vzor č. 11: Stížnost na průtahy v řízení

Vzor č. 12: Uplatnění nároku na náhradu imateriální újmy

Vzor č. 13: Trestní oznámení

Vzor č. 1

Plná moc

Já, níže podepsaný *[jméno a příjmení zmocnitele]*, narozen *[datum narození]*, bytem *[adresa]*

zmocňuji

[jméno a příjmení zmocněnce], nar. *[datum narození]*, číslo OP[...], bytem / adresa pro doručování *[adresa]*

aby mě zastupoval (a)

[Zde popište oblasti, pro které bude zmocněnec zmocnitele zastupovat, například pro řízení o způsobilosti k právním úkonům, nebo pro uzavření smlouvy o pronájmu bytu atd..],

V *[místo, kde byla plná moc udělena]*, dne *[...]*

Zmocnění uděluje

.....

[Jméno a podpis]

Zmocnění přijímá

.....

[Jméno a podpis]

Vzor č. 2

[Uvedený návrh je formulován jako návrh na neplatnost právního úkonu z důvodu toho, že byl učiněn v duševní poruše, která činila osobu k tomuto úkonu neschopnou. Neplatnost úkonu je v tomto případě absolutní, již od vzniku úkonu, a není ji třeba uplatňovat u soudu proto, aby se stal úkon neplatným. Ovšem může nastat situace, kdy je zde naléhavý právní zájem na tom, aby zde byl výrok soudu, který by tuto skutečnost potvrdil. V takovém případě se člověk může obrátit na soud právě se zmíněným návrhem na neplatnost právního úkonu]

Okresnímu soudu v [...]

[Adresa soudu]

Navrhovatel: *[jméno a příjmení]*, narozen *[datum narození]*, bytem *[adresa]*

Návrh na vyslovení neplatnosti právního úkonu

Vážený soude,

dne *[...]* jsem údajně uzavřel *[o jaký právní úkon se jedná, např. smlouvu]*

[Zde popište všechny důležité skutečnosti, jenž se právního úkonu týkají, za jakých podmínek byl úkon učiněn, v jakém byl člověk, jenž úkon činil stavu, například, že si na právní úkon nevzpomíná, také lze doložit i důkazy o psychickém stavu člověka v době učinění úkonu]

Na základě těchto skutečností se domnívám, že smlouva *[případně jiný právní úkon]*, kterou jsem zřejmě podepsal, je absolutně neplatná. Proto navrhuji, aby soud vydal rozhodnutí o tom, že daný právní úkon je absolutně neplatný.

V*[...]*, dne *[...]*

.....
[Jméno a podpis]

Vzor č. 3

[Uvedený návrh je formulován jako žádost o informace o stavu řízení. Účastník řízení má na tyto informace právo, stejně jako např. na nahlížení do spisu. Je možno ale také podat žádost o informace na různé další instituce, a to dle zákona o svobodném přístupu k informacím, č. 106/1999 Sb. V daném případě by pak mělo dojít k odpovědi ve lhůtě 15 dnů od přijetí žádostí]

[Označení a adresa soudu]

Ke sp. zn. *[uved'te spisovou značku, pokud ji znáte; spisovou značku najdete na veškerých dokumentech od soudu]*

Žadatel: *[jméno a příjmení], narozen [datum narození], bytem [adresa]*

Ve věci: *[uved'te o jaké řízení se jedná, například řízení o způsobilosti k právním úkonům, nebo opatrovnické řízení atd.]*

Žádost o informace o stavu řízení

Vážený soude,

rád/a bych Vás tímto požádala o informace týkající se *[je třeba popsat, čeho se informace týkají - např. aktuálního stavu řízení ve věci]* v řízení *[uved'te o jaké řízení se jedná]*. Důvodem mé žádosti je zejména skutečnost, že *[popište co je důvodem pro zaslání stížnosti, například, že Vám nebyl doručeno unesení o zahájení řízení, nebo předvolání na jednání.]*

Informace bych ráda dostala formou *[popište nejvhodnější formu sdělení informací, například písemně, telefonicky na čísle XXXXX nebo emailem na emailové adrese xxx@xxx.cz.]*

V[...], dne [...]

.....
[Jméno a podpis]

Vzor č. 4

Krajskému soudu v [...]

prostřednictvím

Okresního soudu v [...]

[Adresa soudu]

Ke sp. zn. *[uveďte spisovou značku, pokud ji znáte; spisovou značku najdete na veškerých dokumentech od soudu]*

Odvolatel: *[jméno a příjmení],* narozen *[datum narození],* bytem *[adresa]*

Odvolání proti rozhodnutí o zbavení/omezení způsobilosti k právním úkonům

dvojmo

Rozsudkem Okresního soudu v [...] ze dne [...], č.*[uveďte číslo jednací rozsudku, pokud ho víte]* jsem byl zbaven/ omezen ve způsobilosti k právním úkonům. Rozhodnutí mi bylo doručeno dne*[uveďte datum doručení, případně uveďte, že vám rozhodnutí doručeno nebylo]* Ve stanovené lhůtě tedy podávám toto

odvolání.

[Popište, v čem shledáváte pochybení soudu. Je vhodné popsat například i to, že byly narušeny vaše procesní práva, např. nebylo vám doručeno rozhodnutí, nebyl jste informován o konání jednání, nebyl jste v řízení slyšen a podobně. Můžete také upozornit na nedostatky v dokazování, například soud nevzal v potaz navrhované důkazy, nebo se s nimi dostatečně nevypořádal]

S ohledem na výše uvedené navrhuji, aby Krajský soud v [...] rozhodl tak, že se rozhodnutí Okresního soudu v [...] ruší.

V [...], dne [...]

.....
[Jméno a podpis]

Vzor č. 5

Okresnímu soudu v *[soud, který rozhodl v řízení prvního stupně]*

[Adresa soudu]

Ke sp. zn. *[uveďte spisovou značku, pokud ji znáte; spisovou značku najdete na veškerých dokumentech od soudu]*

Žadatel: *[jméno a příjmení]*, narozen *[datum narození]*, bytem *[adresa]*

Žádost o prominutí zmeškání lhůty

Vážený soude,

dne *[...]* jsem se dozvěděl náhodně o tom, že Okresní soud v soud *[...]* rozhodl *[například o mém zbavení způsobilosti k právním úkonům]* Rozhodnutí mi nebylo doručeno, advokát, jehož mi soud ustanovil k zastupování mě vůbec nekontaktoval a neseznámil mě s obsahem rozsudku. Z těchto důvodů jsem nemohl podat proti rozhodnutí odvolání. *[případně uveďte jiné závažné důvody pro podání opožděného odvolání]*

Tímto Vás žádám o prominutí zmeškání lhůty k odvolání z výše uvedených důvodů.

Odvolání podávám zároveň s touto žádostí..

V*[...]*, dne *[...]*

.....
[Jméno a podpis]

Vzor č. 6

Okresnímu soudu v *[soud, který o omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům rozhodl]*

[Adresa soudu]

Ke sp. zn. *[uveďte spisovou značku, pokud ji znáte; spisovou značku najdete na veškerých dokumentech od soudu]*

Navrhovatel: *[jméno a příjmení],* narozen *[datum narození],* bytem *[adresa]*

Návrh na navrácení způsobilosti k právním úkonům

I.

dne *[...]* jsem byl rozsudkem Okresního soudu v *[...]* , sp. zn. *[uveďte spisovou značku, pokud jí znáte]* zbaven/ omezen ve způsobilosti k právním úkonům *[pokud se jedná o omezení, uveďte také v jakém rozsahu]* . Okresní soud v *[...]* následně usnesením č.j. *[...]* ustanovil mým opatrovníkem pana/paní *[...]*

II.

Popis rozhodujících skutečností

[Popište všechny rozhodující skutečnosti ohledné Vaší situace a schopností. Například kde bydlíte a s kým; jaký je váš měsíční příjem a jak s ním hospodaříte, například zda si sám platíte nájem, inkaso, zda sám platíte za některé další služby, případně sám nakupujete oblečení a jídlo, zda využíváte peníze na financování svých zálib – např. kurzy cvičení, návštěvy kina a podobně. Rozhodně neopomeňte zmínit, co vše zvládáte sám v domácnosti – např. uklidit si, vyprat, uvařit, zařídit opravu a další. Pokud pracujete, zmiňte to. Popište kde a jakou funkci vykonáváte, jakou mzdu dostáváte.]

S ohledem na výše uvedené skutečnosti se domnívám, že zbavení/ omezení mé způsobilosti k právním úkonům v současné době u mé osoby není nutné, naopak mě nepřiměřeně omezuje při *[zkuste popsat jakým způsobem omezení zasahuje do Vašeho života]*. Proto navrhuji, aby mi soud navrátil způsobilost k právním úkonům.

V *[...]*, dne *[...]*

.....
[Jméno a podpis]

Vzor č. 7

Okresnímu soudu v *[soud, která rozhodl o ustanovení opatrovníka]*

[Adresa soudu]

Ke sp. zn. *[uved'te spisovou značku, pokud ji znáte; spisovou značku najdete na veškerých dokumentech od soudu]*

Stěžovatel: *[jméno a příjmení]*, narozen *[datum narození]*, bytem *[adresa]*

Stížnost na opatrovníka

Vážený soude,

tímto podávám stížnost na svého opatrovníka *[jméno opatrovníka]* nar. *[uved'te datum jeho pokud znáte datum narození]*, bytem *[uved'te adresu trvalého bydliště, pokud ji znáte]*, který mi byl ustanoven rozhodnutím Okresního soudu v *[...]* ze dne *[...]* Opatrovník porušuje svoje povinnosti tím, že *[Popište detailně, z jakých důvodů si stěžujete na opatrovníka. Zejména se může jednat o situace, kdy opatrovník porušuje své povinnosti při správě vašeho majetku, koná v rozporu s Vašimi zájmy, nekomunikuje s vámi, nestará se o vaše potřeby, je na vás hrubý apod. Poté, co popíšete všechny důvody stížnosti, navrhněte soudu, aby sjednal nápravu. Můžete navrhnout, aby např. zkontroloval hospodaření opatrovníka, nebo opatrovníkovi uložil jinou povinnost. Taktéž můžete spojit stížnost na opatrovníka se žádostí o změnu opatrovníka (viz níže)]*

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem se domnívám, že moje stížnost na opatrovníka je důvodná. Proto žádám soud, aby v předmětné věci zjednal nápravu.

V*[...]*, dne *[...]*

.....
[Jméno a podpis]

Vzor č. 8

Okresnímu soudu v *[soud, která rozhodl o ustanovení opatrovníka]*

[Adresa soudu]

Ke sp. zn. *[uved'te spisovou značku, pokud ji znáte; spisovou značku najdete na veškerých dokumentech od soudu]*

Navrhovatel: *[jméno a příjmení]*, narozen *[datum narození]*, bytem *[adresa]*

Návrh na změnu opatrovníka

I.

Usnesením ze dne *[...]* , spis. zn. *[...]* soud ustanovil pana/paní opatrovníkem *[jméno opatrovníka]* nar. *[uved'te datum jeho pokud znáte datum narození]*, bytem *[uved'te adresu trvalého bydliště, pokud ji znáte]* mým opatrovníkem. S výkonem jeho funkce však nejsem však spokojen a proto žádám soud, aby mi byl ustanoven opatrovník jiný.

II.

[Zde popište důvody pro podání návrhu. Zkuste popsat, že opatrovník nehájí zájmy, že v jedná v rozporu s vaší vůlí a vašimi zájmy. Popište i konkrétní situace. Víte-li o někom, kdo by měl zájem být opatrovníkem, navrhněte soudu, ať ho ustanoví. Budete-li někoho navrhopvat, popište, v jakém jste vztahu a proč si myslíte, že by byl lepším opatrovníkem..]

S ohledem na výše popsané důvody navrhuji, aby soud zprostil *[jméno opatrovníka]* jeho funkce opatrovníka a ustanovil mým opatrovníkem *[...]* .

V *[...]* , dne *[...]*

.....
[Jméno a podpis]

Vzor č. 9

Okresnímu soudu v [...]

[Adresa soudu]

Navrhovatel: [jméno a příjmení], narozen [datum narození], bytem [adresa]

Návrh na povolení uzavřít manželství

I.

Dne [...] jsem byl rozsudkem Okresního soudu v [...], sp. zn. [uveďte spisovou značku, pokud ji znáte] omezen ve způsobilosti k právním úkonům, a to tak, že [uveďte rozsah omezení] Mým opatrovníkem byl na základě rozhodnutí téhož soudu ze dne [...] sp.zn. [...] ustanoven pan/paní [jméno opatrovníka]. Vzhledem k tomu, že dlouhodobě žiji se svým druhem/družkou, žádám soud o povolení k uzavření manželství.

II.

[Je vhodné popsat vztah, na základě kterého je návrh na povolení manželství činěn. Je tedy třeba identifikovat osobu, která by měla uzavřít sňatek. Měly by být zmíněny bližší skutečnosti, například délka vztahu, případné těhotenství partnerky. Z poskytnutých informací by měl soud nabýt dojmu, že jde o vážně míněný životní krok, dělaný s rozvahou (např. je určitá představa o společném bydlení, hospodaření, o případných dětech), nejen úkon činěný pod nátlakem např. rodiny]

Vzhledem k výše zmíněným skutečnostem navrhuji, aby soud přivolil k uzavření manželství s [jméno osoby].

V [...], dne [...]

.....
[Jméno a podpis]

Vzor č. 10

Krajskému soudu v *[Návrh se podává k soudu vyššímu, než je ten, u kterého dochází k průtahům, ovšem prostřednictvím soudu, u něhož k průtahům dochází, aby případně i tento mohl průtahy sám napravit]*

prostřednictvím

Okresního soudu v *[...]*

[Adresa soudu]

Ke sp. zn. *[uveďte spisovou značku, pokud ji znáte; spisovou značku najdete na veškerých dokumentech od soudu]*

Navrhovatel: *[jméno a příjmení],* narozen *[datum narození],* bytem *[adresa]*

Ve věci: *[uveďte o jaké řízení se jedná, například řízení o způsobilosti k právním úkonům],*

Návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu

podle § 174a zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

Podávám tímto návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu, konkrétně *[uveďte o jaký úkon má dojít, například nařízení jednání, nebo rozhodnutí o ustanovení opatrovníka].* Svůj návrh odůvodňuji následovně: *[Je třeba popsat podstatné události v řízení, související s jeho průběhem (např. kdy bylo řízení zahájeno, zda došlo k rozhodnutí, případně i podání opravných prostředků a kdy byl poslední okamžik komunikace se soudem). Je třeba uvést, který úkon by měl být učiněn a proč. Dále může být popsáno, jak vás jako účastníka řízení případné průtahy poškozuji (př. nejistota ohledně mého právního postavení – jsem omezený ve způsobilosti k právním úkonům, přítelkyně čeká dítě a chtěli bychom se vzít, ale vzhledem k omezené způsobilosti je vše problém]*

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem navrhuji, aby Krajský soud v *[...]* uložil Okresnímu soudu v *[...]*, aby v určené lhůtě *[uveďte o jaký úkon má dojít].*

V *[...]*, dne *[...]*

.....
[Jméno a podpis]

Vzor č. 11

Pan *[jméno předsedy soudu]*
předseda Okresnímu soudu v[...]
[Adresa soudu]

Ke sp. zn. *[uveďte spisovou značku, pokud ji znáte; spisovou značku najdete na veškerých dokumentech od soudu]*

Stěžovatel: *[jméno a příjmení]*, narozen *[datum narození]*, bytem *[adresa]*

Ve věci: *[uveďte o jaké řízení se jedná, například řízení o způsobilosti k právním úkonům],*

Stížnost na průtahy v řízení

podle § 164 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

Vážený pane předsedo,

obracím se na Vás za účelem podání stížnosti na průtahy v řízení *[je třeba zde uvést, o které řízení se jedná – např. řízení o ustanovení opatrovníka]*. Důvodem mé stížnosti jsou zejména tyto skutečnosti: *[Popište hlavní události v řízení, související s jeho průběhem, např. kdy bylo řízení zahájeno, zda došlo k rozhodnutí, případně i podání opravných prostředků a kdy byl poslední okamžik komunikace se soudem. Je třeba vylíčit, v čem jsou spatřovány zmiňované průtahy, kolik měsíců např. uplynulo od posledního úkonu soudu, například soud nenařídil jednání již po dobu 8 měsíců, apod. Mohou zde být popsány také kroky, které byly učiněny za účelem odstranění průtahů, např. podání žádosti o informace o stavu řízení, nebo návrhu na určení lhůty k procesnímu úkonu (viz výše). Dále může být popsáno, jak vás jako účastníka řízení průtahy poškozují. Příkladem může být nejistota ohledně právního postavení, stěžovatel je omezený ve způsobilosti k právním úkonům, přítelkyně čeká dítě a chtěli by se vzít, ale vzhledem k omezené způsobilosti je vše problém, apod.]*

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem žádám o sdělení důvodů vzniku průtahů a o to, aby byly průtahy byly neprodleně odstraněny.

V[...], dne [...]

.....

[Jméno a podpis]

Vzor č. 12

Ministerstvo spravedlnosti

Vyšehradská 16

128 10 Praha 2

Navrhovatel: *[jméno a příjmení]*, narozen *[datum narození]*, bytem *[adresa]*

Ve věci: *[uveďte o jaké řízení se jedná, například řízení o způsobilosti k právním úkonům],*

Uplatnění nároku na náhradu imateriální újmy

podle zákona č. 82/1998 Sb.

Uplatňuji tímto svůj nárok dle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti státu za imateriální újmu, která mi vznikla v souvislosti s vydáním nezákonného rozhodnutí o omezení/zbavení mé způsobilosti k právním úkonům.

I.

Popis rozhodujících skutečností

[Popište jak probíhalo řízení, kdy a za jakých okolností vás soud omezil/ zbavení způsobilosti k právním úkonům a jak soud následně tento rozsudek zrušil pro nezákonnost]

II.

K újmě, která mi v souvislosti s nezákonným rozhodnutím vznikla

[Popište jaká újma vám vznikla z důvodu nezákonného zbavení/omezení způsobilosti, že jste se nemohl samostatně činit právní úkony, nemohl jste hájit svá práva před soudem a v důsledku toho jste například přišel o majetek. Můžete také popsat jaký měl zásah do vaší způsobilosti negativní vliv na Váš duševní stav a zdraví.]

III.

Požadovaná výše zadostiučinění v penězích

Vzhledem k výše specifikovaným okolnostem případu, kdy jsem utrpěl zásadní újmu na svých právech, uplatňuji nárok na náhradu této újmy ve výši .....Kč.

V[...], dne [...]

.....

[Jméno a podpis]

Vzor č. 13

Státnímu zastupitelství v *[Adresa státního zastupitelství]*

nebo

Policii ČR v *[Adresa policie]*

od *[jméno a příjmení]*, narozen *[datum narození]*, bytem *[adresa, případně jiné kontaktní údaje]*

V*[...]*, dne *[...]*

Trestní oznámení

Ve smyslu § 158 odst. 1 zákona č. 141 / 1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestního řádu) podávám tímto trestní oznámení pro okolnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin *[uveďte konkrétní trestní čin a jméno možného pachatele, pokud jsou Vám tyto informace známy]*

Odůvodnění: *[vyličte všechny podstatné skutečnosti, místo a čas spáchání trestního činu, podrobný popis jeho průběhu.]* Svá tvrzení mohu já a další očití svědkové dokázat *[můžete navrhnout důkazy, například svědecké výpovědi, písemné materiály a další návrhy, jak lze dokázat vaše tvrzení..]*

Vzhledem k výše uvedeným okolnostem se domnívám, že tímto jednáním byla naplněna skutková podstata trestného činu *[uveďte konkrétní trestní čin, pokud je Vám znám]*

Žádám Vás, abyste mě ve lhůtě do 1 měsíce od obdržení tohoto oznámení vyrozuměl o přijatých opatřeních a stavu věci.

.....
[Jméno a podpis]

Příloha *[například listinné důkaz, fotografie a pod.]*

[Trestní oznámení lze podat ústně či písemně (klasickým dopisem, faxem, elektronickou poštou. Každé došlé trestní oznámení má povinnost policie prověřit)]

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

MONOGRAFIE

- BUREŠ, J., DRÁPAL, L., MAZANEC, M. *Občanský soudní řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001.
- JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2001.
- HLAVSA, J., STAVINOVOVÁ, J. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Masarykova univerzita: Brno, 2003.
- HOLUB, M., NOVÁ, H., *Zákon o rodině a předpisy související*, 4. vydání, Praha. Linde 2000
- HOLUB, J. a kol., *Odpovědnost za škodu v právu občanském, pracovním, obchodním a správním*. Praha: Linde, a.s., 2003.
- KROUTILOVÁ, D., ČÁMSKÝ, P., SEMBDNER, J. *Sociální služby. Tvorba a zavádění Standardů kvality poskytovaných sociálních služeb*. Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR. 2009
- MAREČKOVÁ Jana, MATIAŠKO Maroš, *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání. Otázka opatrovnictví dospělých*. Praha: Linde, 2010.
- MAREČKOVÁ, J., MATIAŠKO, M. *Jak poradit lidem s postižením v otázkách způsobilosti k právním úkonům*. Brno: Liga lidských práv, 2009.
- ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník I. § 1 – 459. komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008.
- WINTEROVÁ, A., a kol. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*. 3. vydání. Praha: Linde, 2007.

ODBORNÉ ČLÁNKY

- Matyášová, P. *Vycházka není právní úkon* [online] Quip, 2011 [cit. 20. dubna 2011] In: <http://www.kvalitavpraxi.cz/zpravodajstvi/vychazka-neni-pravni-ukon.html>
- Matiaško, M., *Ochranné léčení v novém trestním zákoníku č. 40/2009 Sb. Ke třem vybraným otázkám*. In: Jelínek, J. O novém trestním zákoníku. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Olomoucké právnícké dny, květen 2009. Praha: Leges, 2009.

!

INTERNETOVÉ ZDROJE

- www.mpsv.cz
- <http://www.muji-bankrot.cz>
- <http://www.osobni-bankroty.cz>
- *Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku*. [online]. Nový občanský zákoník, 2011 [cit. 21. března 2011]. Dostupný z:
- <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrhzakona.html>>.
- komentář k zákonu č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, *ASPI* [databáze]. Verze 13+, Wolters Kluwer ČR a.s, [cit. 2011-03-11].

PRÁVNÍ PŘEDPISY A MEZINÁRODNÍ DOKUMENTY

- Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením,
- Úmluva o ochraně lidských práva a základních svobod
- Doporučení Výboru ministrů rady Evropy č. R (99)4 Ohledně zásad právní ochrany nezpůsobilých dospělých osob

- ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práva a svobod

- zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 94/1963 Sb. zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- návrh nového občanského zákoníku (verze 2011).
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

- zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění pozdějších předpisů
  - zákon č. 128/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení
  - zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu;
  - zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů;
  - zákona č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí;
  - zákona č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu.
-
- Standardy kvality sociálních služeb, příloha č. 2 vyhlášky MPSV č. 505/2006 Sb., prováděcího předpisu k zákonu č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

SOUDNÍ ROZHODNUTÍ

- *Shtukaturov v. Rusko*, stížnost č. 44009/05, rozhodnutí ze dne 27.3.2008
- Nález Ústavního soudu ze dne 7. 12. 2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04,
- Nález Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2009 sp.zn. I US 557/09
- Stanovisko Nejvyššího soudu spis. zn. Cpj 301/77 ze dne 23. 5. 1979
- (publikován ve Sb. NS 85, 6: 309)
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu č. 36/1994 Sb. r.
- Rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 3. 4. 2006, sp.z. 37 Co 105/2006.